

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Praktické školy ano, ne očima veřejnosti.
Laický a odborný pohled na oprávněnost
existence tohoto typu vzdělávacího zařízení**

Zuzana Kuntová

Bakalářská práce 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Zuzana Kuntová
Osobní číslo: H09237
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Komunitní studia
Název tématu: Praktická škola ano, ne očima veřejnosti. Laický a odborný pohled na oprávněnost existence tohoto typu vzdělání.
Zadávací katedra: Katedra sociálních věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zpracována za účelem zjistit názor veřejnosti a také pedagogů v okrese Kutná Hora na problematiku integrace dětí z toho typu školy do školy běžné. Dále zjistit, co je příčinou předsudečného chování komunity vůči tomuto vzdělávacímu zařízení a vůči žákům do nich chodící. Nastínění problému „odsouvání“ romské populace do tohoto typu vzdělávacího zařízení. Komparace vzdělávacího programu základních škol a škol praktických. Metody průzkumu: kvalitativní výzkum- nestandardizovaný rozhovor, kvantitativní výzkum- dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- 1) MERTIN, Václav; KUCHARSKÁ, Anna . Integrace žáků se specifickými poruchami učení. Praha 9 : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007. 55 s. 2) VOJTOVÁ, Věra . Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 136 s. 3) MOREE, Dana. Než začneme s multikulturní výchovou. Praha 2 : Člověk v tísni, 2008. 110 s. 4) KOLEKTIV AUTORŮ .Kurs integrace dětí se speciálními potřebami. Praha 8 : Portál, s.r.o., 1997. 210 s. 5) VALENTA, Milan, et al. Přehled speciální pedagogiky a školská integrace. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003. 322 s.

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

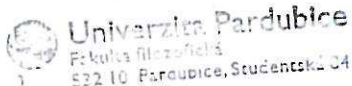
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

Mgr. Zbyněk Andrš, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 28. 3. 2012

Zuzana Kuntová

.....

PODĚKOVÁNÍ:

Ráda bych touto cestou poděkovala především PhDr. Karlu Rýdlovi, Csc. za jeho odbornou pomoc, podporu, ochotu, vstřícnost, cenné rady a připomínky, které mi poskytl během konzultací této práce.

Dále bych ráda poděkovala všem respondentům mých rozhovorů za jejich ochotu a čas. Poděkování taktéž patří všem dotazovaným, kteří mi odpověděli na mé anketní šetření.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodině a přátelům, kteří mi byli při zpracování práce velkou oporou.

Anotace

Práce pojednává o příčinách a událostech vedoucích ke vzniku dokumentu Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, který přinesl možnost zrušení základních škol praktických a který po svém schválení vládou České republiky rozpoutal velmi silnou mediální a odbornou diskuzi. Práce systematizuje názory zastánců a odpůrců této nové koncepce. Součástí práce je i postavení Romů v České republice v oblasti vzdělávání.

Klíčová slova

Segregace, Romové, základní škola praktická, lehké mentální postižení

Title

Primary practical school yes, no from the perspective of public. Laical and professional view on legitimacy of existence of this type of educational institution.

Annotation

The thesis deals with the causes and events leading to the creation of a document called The Strategy for Fighting Social Exclusion, which has brought the possibility of abolition of primary practical schools and which launched a very strong media and professional debate when it was approved by the Czech government. The thesis systematizes the views of both the advocates and opponents of this new concept. It also includes the status of Roma population in the Czech Republic in the field of education.

Key words

Segregation, the Roma population, primary practical schools, slight mental handicap

SEZNAM ZKRATEK

LMP- lehké mentální postižení

ESLP- Evropský soud pro lidská práva

ZŠ- Základní škola

Obsah:

TEORETICKÁ ČÁST

1. ÚVOD.....	3
2. POJMY.....	4
3. ZÁKLADNÍ ŠKOLY PRAKTICKÉ.....	6
3.1 Poslání, cíle.....	6
3.2 Speciální vzdělávací potřeby.....	6
4. PROBLEMATIKA VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	8
4.1 Romové v České republice.....	8
4.2 Romové a vzdělávání.....	9
4.3 Příčiny školního neúspěchu romského žáka.....	9
5. SEGREGACE ROMŮ VE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	12
5.1 Segregované romské dítě.....	12
5.2 4 druhy segregace.....	12
5.3 Příčiny segregace.....	13
5.4 Důsledky segregace.....	15
6. ROZSUDEK EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA Z R.2007.....	18
6.1 Skutkové okolnosti projednávaného případu.....	18
6.2 Samotný proces.....	19
6.3 Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.....	21
6.4 Nesouhlasná stanoviska čtyř soudců.....	22
6.4.1. Výběr několika nesouhlasných stanovisek soudce Jungwierta.....	22
6.4.2. Výběr několika nesouhlasných stanovisek soudce Borrega.....	23
6.4.3. Výběr několika nesouhlasných stanovisek soudce Šikuty.....	24
6.4.4. Výběr několika nesouhlasných stanovisek soudce Zupančiče.....	25
7. REAKCE VLÁDY ČR A MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY.....	26
7.1 První zpráva vlády ČR.....	26
7.2 Druhá zpráva vlády ČR.....	28
8. VZNIKLÁ OPATŘENÍ PO ROZSUDKU EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA.....	31
8.1 Národní akční plán inkluzivního vzdělávání.....	31

8.2 Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání.....	32
8.3 Akční plán realizace koncepce včasné péče.....	33
8.4 Koalice Společně do školy.....	34
8.5 Férová škola.....	35
9. INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	36
10. DISKUZE.....	37
10.1 Text Strategie boje proti sociálnímu vyloučení.....	39
10.2 Reakce veřejnosti a odborníků.....	40
11. KULATÝ STŮL.....	57

VÝZKUMNÁ ČÁST

12. ROZHOVORY.....	61
12.1 Rozhovor s Janou Smetanovou.....	61
12.2 Rozhovor s Martinem Odehnalem.....	62
12.3 Rozhovor s Jiřím Pilařem.....	64
12.4 Rozhovor s Josefem Dobešem.....	66
13. ANKETNÍ ŠETŘENÍ.....	71
14. ZÁVĚR.....	74
15. SEZNAM ZDROJŮ A POUŽITÉ LITERATURY.....	75
16. PŘÍLOHY	

1. ÚVOD

Práce se zabývá příčinami a událostmi, které vedly ke vzniku dokumentu s názvem Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, jež má za cíl zrušit základní školy praktické, školy, které jsou podle nového zákona určeny pro děti s lehkým mentálním postižením. Schválení tohoto dokumentu vládou rozpoutalo ohromnou vlnu mediální diskuze a vzbuzení veřejného zájmu. Z důvodu nevídané publicity kolem tohoto dokumentu, ať již pozitivní či negativní, jsem se rozhodla napsat bakalářskou práci, jež mapuje příčiny vzniku tohoto dokumentu a možné důsledky jeho uplatnění. Cílem této práce je rovněž odhalení možných příčin útoků na existenci základních škol praktických.

První část práce pojednává o problematickém vzdělávání Romů v České republice a o jejich diskriminaci v českém školství. Možnou diskriminaci romské menšiny demonstrují pomocí studia materiálů, které se zabývají touto problematikou v našem základním školství. Tyto materiály předpokládají, že je významná část romských dětí segregována v základních školách praktických (dříve zvláštních). Právě tato skutečnost dovedla 18 romských žáků k podání žaloby k Evropskému soudu pro lidská práva, který fakticky uznal výskyt diskriminace Romů v naší republice. Dále jsou stručně představena opatření, která provedla vláda v návaznosti právě na tento rozsudek a nově vzniklý a schválený dokument Strategie boje proti sociálnímu vyloučení a diskuze kolem něj. Vznik diskutovaného dokumentu byl totiž jednoznačně ovlivněn touto žalobou a rozsudkem v neprospěch naší republiky

Výzkumná část práce byla zpracována za účelem zjištění názorů tzv. „klíčových hráčů“ na školském poli a druhá část přináší odraz znalosti probíraného tématu ve sféře laické veřejnosti. Jelikož jde o velice aktuální problém, převážná část informací byla čerpána z tisku a internetu.

2. POJMY

Jak již vyplývá ze samotného názvu práce, budeme se zabývat školstvím a vztahem majority k minoritám a to na území České republiky. Na tomto místě je nezbytné definovat pojmy, které nám pomohou k plnému pochopení celého kontextu práce.

Integrace = začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy.¹

Inkluze = vyšší stupeň integrace postižených nebo znevýhodněných jedinců do společnosti a jejich institucí²

Exkluze = mechanismus, nebo strategie, pomocí nichž jedna skupina ochraňuje svá privilegia a výhody tím, že uzavře jiným skupinám přístup ke zdrojům, k pozicím, odměnám a možnostem, a to na základě mocensky sankcionovaného prohlášení těchto skupin za nežádoucí nebo nevhodné³

Segregace = prostorová exkluze romské menšiny z fyzického prostředí nejčastěji se projevující v oblasti bydlení nebo vzdělávání.⁴

Etnikum = skupina jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou, neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnický odlišní vnímáni druhými⁵.

Diskriminace = postoje a způsoby chování, kterými jsou znevýhodňováni nebo ponižováni lidé na základě své příslušnosti k určité skupině. Odmítání rovného práva na přístup bez ohledu na osobní vlastnosti jedince, pouze na základě jeho připsaných

¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha:Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0, str.109

² Např. inkluzivní vzdělávání. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha:Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0, str.107

³ MAŘÍKOVÁ, Hana, Miroslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ. *Sociologický slovník*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-7184-164-1., str.294

⁴ ŠPONDROVÁ, Pavla. *Segregace romských dětí v základním školství v České republice* [online]. Praha, 2008 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/61166/fss_m. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Zdeněk Konopásek.

⁵ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha:Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0, str.76

charakteristik, např. jeho rasy, pohlaví, věku, soc. původu, příslušnosti k určitému regionu⁶

Hlavní vzdělávací proud = běžná základní škola

Raná péče = terénní služba, popřípadě doplněná ambulantní formou, poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu.⁷

Včasná péče = péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí jako souhrn opatření, které mají za cíl identifikovat možná rizika v rozvoji osobnosti dětí a předcházet hrozcím negativním důsledkům sociokulturního znevýhodnění ve vzdělanostní, morální a sociální kultuře osobnosti vymezené skupiny dětí.⁸

Sociokulturně znevýhodňující prostředí = prostředí, do kterého je dítě socializováno a enkulturováno (většinou na úrovni rodiny) a které ovlivňuje jeho psychický, především kognitivní vývin negativním způsobem.⁹

Koncepce = projekt

⁶ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0, str. 63

⁷ Raná péče. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ran%C3%A1_p%C3%A9%C4%8D

⁸ Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. In: *Koncepce včasné péče* [online] 2005. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/koncepce-vcasne-pece-o-deti-ze-sociokulturne-znevychodnujiciho-prostredi-1>

⁹ Sociokulturně znevýhodňující prostředí. *Programy sociální integrace* [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=778:sociokulturne-znevychodnujici-prostedi&catid=550:h1-slovniek-pojm&Itemid=339

3. ZÁKLADNÍ ŠKOLY PRAKTICKÉ

3.1 Poslání, cíle

Základní školy praktické (dříve zvláštní) jsou určeny dětem, které nemohou s úspěchem studovat na běžné základní škole. Jsou to zpravidla žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, například s lehkým mentálním postižením nebo s podprůměrnou rozumovou schopností, nebo také děti hyperaktivní, s poruchami koncentrace, psychicky a nervově nemocné.

Posláním této školy je speciálními výchovnými a vzdělávacími prostředky a metodami umožnit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a osobnostních kvalit při respektování individuálních zvláštností každého žáka a jeho možností. „Konečným cílem výchovné a vzdělávací práce základní školy praktické je příprava dětí na zapojení, případně úplnou integraci do běžného života“.¹⁰

3.2 Speciální vzdělávací potřeby

Nový školský zákon 561/2004 Sb. vymezil pojem speciální vzdělávací potřeby. Dle zákona je tedy dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona

- a) Rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy
- b) Nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova

¹⁰ LAZAROVÁ, Bohumíra a Milan POL. *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2002. 20 s.

- c) Postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu¹¹

Tímto zákonem, zákonem č. 561/2004 Sb. – Školský zákon, který nabyl platnosti 1. ledna 2005, došlo v českém školství k rozsáhlým změnám. Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných uvádí jako nový typ základní školy pro žáky s mentálním postižením základní školu praktickou (nástupnickou organizaci zvláštní školy).

Právě tato skutečnost je nejznámějším faktem nového školského zákona - rušení zvláštních škol. Sama tato změna je chvályhodná, neboť všichni žáci, kteří absolvovali základní vzdělání se budou moci do budoucna prokázat tím, že vystudovali Základní školu. Faktem a obecně přijímaným názorem však zůstává, že došlo pouze ke změně názvu této školy, nikoliv však ke změně systému v podobě integrace dětí do hlavního vzdělávacího proudu. Jednoduše řečeno, školy už se nejmenují zvláštní ale základní praktické, vyučují však nadále podle vzdělávacího programu Zvláštní škola.¹²

¹¹. VOKÁČ, Petr, Jaroslava ZELENÁ a Lenka PEŠTÁLOVÁ. *Školský zákon: s odborným výkladem*. Třinec: RESK, 2012. 296 s. ISBN 978-80-904324-1-3.

¹² RVP ZV- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

4. PROBLEMATIKA VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ V ČR

4.1 Romové v ČR

Romové v naší republice tvoří národností menšinu od r. 1989, kdy byli jako menšina uznána a z toho důvodu mohou rozvíjet svůj jazyk, kulturu a umění. Přesný počet Romů žijících u nás není znám. V rámci sčítání lidu v r.2011 se k romské národnosti přihlásilo 13 000 občanů¹³, ovšem podle kvalifikovaných odhadů se počet příslušníků romské komunity v ČR pohybuje v rozmezí mezi 250 000 - 300 000 osob¹⁴. Obecným pravidlem je skutečnost, že Rómem je především ten člověk, který se k této národnosti hlásí.

Nyní zde vyvstává fakt, z jakého důvodu se spousta romských občanů ke své národnosti nehlásí? Důvodem nejspíše nebude to, že by se za svou národnost styděli, ale nejspíše vnímají postoje, odstup a nedůvěru majoritní společnosti vůči nim. Jsou totiž již několik let považováni za přistěhovalce bez vlastního území, v r. 1948 jim bylo zakázáno kočovat - kočování bylo pro Romy jejich životním stylem. Častokrát je jejich způsob života kritizován. Je jim přisuzována láska k obchodování, zlodějství a nechuť k práci a vzdělání. Na kriminalitě se Romové podílejí 3-4 x více než bílá většina. Z celoevropského průzkumu o situaci menšin z r. 2009 vyplynulo, že čeští Romové pocítují diskriminaci v České republice více než v jiných zemích¹⁵. Průzkum zpracovaný Agenturou EA pro základní práva zjistil, že téměř 83% Romů žijících v ČR si myslí, že diskriminace v ČR je velice rozšířená. Dle jejich slov 64% Romů zažilo v letech 2001-2002 diskriminaci ze strany českých spoluobčanů. Možná z obavy před diskriminací na sebe dobrovolně „nenalepují nálepky s nápisem Rom“.

¹³ Ze zmiňovaných 13 tisíc Romů se jich pouze pět tisíc považuje výhradně za Romy.

¹⁴ Rytířů Jedi je víc než Romů! VÝSLEDKY SČÍTÁNÍ LIDU. *TV NOVA* [online]. 2011[cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/ryturu-jedi-je-vic-nez-romu-zname-vysledky-scitani-lidu.html>

¹⁵ Romové v ČR pocítují diskriminaci více než v jiných zemích. *Www.novinky.cz* [online]. 2009[cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/167083-romove-v-cr-pocituji-diskriminaci-vic-nez-v-jinych-zemich.html>

4.2 Romové a vzdělávání

Historie

Povinná školní docházka platila již za 1. republiky. Ovšem za její neplnění nebyli rodiče nikterak trestáni. S nástupem komunistů k moci se ovšem situace změnila. V rámci politiky „asimilace cikánů do společnosti“ se neplnění povinné školní docházky romských dětí začalo postihovat a to policejními zákroky, finančními pokutami, odebráním dětí do ústavní péče a vězněním rodičů. Je důležité podotknout, že tato politika nebrala v úvahu odlišnosti Romů od většinové společnosti. Možná že právě tato skutečnost se zakořenila v budoucím přístupu Romů ke vzdělávání. „Vnější asimilační a akulturační tlak způsobil narušení hodnotového systému romské komunity a rozbil základní zvyky a jistoty, na kterých byla vystavěna její identita“.¹⁶

Současnost

Dnešní realita je taková, že naprostá většina romských dětí není schopna vyhovět nárokům základní školy, proto opakují ročníky na prvním i druhém stupni a je jim nabízeno přeřazení do základních škol praktických (dříve zvláštních). Právě školní neúspěch v mnoha případech ventiluje problémové chování a agresivitu.

4.3 Příčiny školního neúspěchu romského žáka

Problém vzdělávání romských dětí vzniká již v předškolním věku. Je třeba si uvědomit, že právě toto období utváří velkou část osobnosti člověka a že velký vliv na jeho vývoj má v první řadě právě rodina.

Pro Romy je rodina tou největší a nejdůležitější hodnotou. Je velice početná, což zhoršuje schopnost rodičů dostatečně zabezpečit výchovu svých dětí. Děti jsou mnohdy svědky nežádoucího chování svých rodičů, mají před očima kriminalitu, dokonce jsou

¹⁶LAZAROVÁ, Bohumíra a Milan POL. *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2002. 20 s.

k ní kolikrát naváděni. „Děti mají velkou volnost a i přesto, že rodiče své děti milují, neposkytují jim dostatek podnětů, nejsou ve výchově důslední a nejsou uspokojovány základní potřeby jako je jistota a bezpečí“.¹⁷

Další problém nastává při vstupu do školy. Už tam musí malí Romové čelit ne mnohdy vstřícným pohledům okolí. Obvykle už sami, bez rodiny, na což nejsou zvyklí. Většina romských dětí také neabsolvovala mateřskou školu, nemají vytvořené základní sociální návyky, nejsou zvyklí se začleňovat mezi děti, které nikdy dříve neviděli.

„Romské dítě má při vstupu do školy také problém s českou slovní zásobou. České dítě má při vstupu do první třídy zásobu 2000 – 3500 slov, oproti tomu dítě romské disponuje slovníkem asi 400- 800 slov.“¹⁸

Důležitým aspektem celé situace je fakt, že pro Romy vzdělání v žebříčku jejich hodnot nezaujímá významnější postavení. Většina Romů chápe školy jako „bílou instituci“. Škola je institucí s přesnými pravidly a strukturovaným systémem. A právě na řád a systém není romská komunita zvyklá. Matky své děti často ani neposílají do školy a to z různých důvodů, nemají pro ně peníze na svačinu, hlídají mladší sourozence, nebo se dítěti prostě nechce.

Je tedy více než jasné, jak velkou a neodmyslitelnou úlohu má rodina na tvorbu osobnosti dítěte a současně na jeho školní úspěšnost.

Mezi další příčiny školní neúspěšnosti romských dětí patří bezpochyby skutečnost, že romští žáci nezvládají v potřebné míře vyučovací jazyk- tedy češtinu.¹⁹

Sociologický výzkum ministerstva školství, který mapuje Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit²⁰, uvedl ve svém průzkumu zjištěné příčiny segregace romských dětí ve školství a jako hlavní důvody vzdělanostních nerovností na straně rodiny uvádí:

¹⁷ BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním: se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 223 s. ISBN 978-80-210-5103-4

¹⁸ LAZAROVÁ, Bohumíra a Milan POL. *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2002. 20 s.

¹⁹ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha, 2008: Karolinum. ISBN 978-80-246-1524-0

- *Méně rozvinutý kulturní kapitál*, kdy se dítě (ve srovnání s ostatními) v rodině méně často setkává s potřebnou kulturní kompetencí, kterou škola u dětí předpokládá a vyžaduje v oblastech obecného kulturního rozhledu, znalostí, schopnosti hodnocení a rozlišení hodnot i nástrojů
- *Nižší podpora rodiny*. Sociálně vyloučené rodiny ve větší míře nepřikládají vzdělání tak velký význam, nepodporují tolik děti při jejich domácí přípravě, neidentifikují kritická místa a problémy ve školní docházce a v neposlední řadě zřejmě nerealizují a neprobouzí v dětech aspirace k dosažení vyššího vzdělanostního a společenského postavení, než mají samotní rodiče
- *Neexistence pozitivních pracovních-profesních vzorů*. Dětem žijícím v prostředí sociálního vyloučení chybí profesní a mobility vzory, které by je motivovaly ke studiu a posilovaly jak jejich vzdělanostní aspirace
- *Nižší materiální vybavení rodiny a horší materiální podmínky ve vyloučených lokalitách*. Doprovodným znakem sociálního vyloučení je i chudoba – dítě v mnoha případech nemá vlastní stůl, kde by se mohlo připravovat do školy, chybí peníze na nezbytné pomůcky (nebo není ochota je za ně utratit), či dopravu do školy.

²⁰ Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit. In: *Jaké jsou vzdělanostní šance dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí?* [online]. 2009 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.msmt.cz/pro-novinare/jake-jsou-vzdelanostni-sance-deti-ze-socialne-znevychodnujiciho?highlightWords=Vzdělanostní+dráhy+vzdělanostní+šance+romských+žákyň+žáků+základních+škol+okolí+vyloučených+romských+lokalit

5. SEGREGACE ROMŮ VE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

5.1 Segregované romské dítě

Kdo je pro potřeby této práce považován za Roma bylo charakterizováno v kapitole 4.1. Segregovaným romským dítětem tedy rozumíme dítě, které se považuje, nebo je svými rodiči považováno za Roma, ale především je za romské považováno svým okolím.

V souvislosti se vzděláváním je dítě za Roma považováno zpravidla majoritní společností, v tomto případě školskou společností a zároveň je vzděláváno v jednom ze čtyř typů segregovaných škol nebo tříd uváděných níže.

5.2 4 druhy segregace

Čermák²¹ se ve svých spisech v publikaci²² Ligy lidských práv²³ zaobírá čtyřmi druhy segregace Romů v současných školských zařízeních. Dělí segregaci Romů dle typu neběžných (nestandardních) základních škol a tříd.

- Základní školy, které byly v minulosti školami zvláštními- dnešní základní školy praktické
- Základní školy s převažujícím romským žactvem. Jde o školy, které navštěvuje vysoké procento romských žáků. Ke kumulaci Romů v jedné škole dochází zpravidla z důvodů územních. Tento model škol nezajišťuje budoucí integraci romských žáků do společnosti.
- Třídy pro zdravotně postižené žáky v budovách běžných základních škol. Jde o situaci, kdy je většina romských dětí ve škole na základě návštěvy pedagogicko-psychologické poradny diagnostikována jako zdravotně postižená, a jako taková je soustředěna v rámci tzv. skupinové integrace, do jedné třídy. Tam jsou děti vzdělávány odděleně od

²¹ Michal Čermák je autorem několika příspěvků v publikaci Stigmata.

²² Publikaci *STIGMATA – Segregovaná výuka romů ve školách střední a východní Evropy (včetně systémového doporučení Ligy lidských práv a analýz dopadu nové legislativy z let 2004-2005 na vzdělávání romských žáků v českém základním školství)*, Brno, 2007, vydalo Evropské centrum pro práva Romů a Liga lidských práv za finanční podpory Evropské komise

²³ Liga lidských práv je česká nevládní organizace, která chrání práva dětí, pacientů, duševně nemocných, obětí rasové diskriminace, policejního i domácího násilí i dalších osob právní cestou

ostatních zpravidla na základě Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání a jeho přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením²⁴. Dle Čermáka se právě v tomto případě absolutně nejedná o skupinovou integraci.

- Třídy navštěvované romskými žáky, kteří nejsou uznáni jako zdravotně postižení, uvnitř běžných základních škol. Do těchto tříd chodí žáci, kteří jsou Romové a učí se dle vzdělávacího programu Základní škola. V ostatních 13 třídách jsou všechny děti neromské. Z tohoto modelu je patrné, že škola v žádném případě nevyvíjí snahu o integraci romských žáků, ba naopak se je všemi možnými povolenými způsoby snaží o jejich oddělení od dětí neromských.

Tato práce ovšem hovoří zejména o segregaci romských dětí v prvním typu segregace dle Čermáka, tudíž o segregaci Romů v základních školách praktických.

5.3 Příčiny segregace ve školství

Důvodem segregace Romů nejen ve vzdělávání bude bezpochyby nesnášenlivost majority vůči minoritě. Tento aspekt nejspíše zakládá celkovou podstatu segregace a diskriminace tohoto etnika.

V souvislosti s touto problematikou přímo ve školském zákoně č. 561/2004 Sb.²⁵ stojí:

„Vzdělávání je založeno na zásadách

- a) Rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana
- b) Zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce

²⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Je součástí RVP ZV a představuje jeho modifikaci pro vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením, přičemž respektuje sníženou úroveň rozumových schopností žáků, jejich fyzické a pracovní možnosti a předpoklady a vymezuje podmínky pro speciální vzdělávání žáků s LMP;

²⁵ VOKÁČ, Petr, Jaroslava ZELENÁ a Lenka PEŠTÁLOVÁ. *Školský zákon: s odborným výkladem*. Třinec: RESK, 2012. 296 s. ISBN 978-80-904324-1-3.

- c) Vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání.“

V souvislosti s diskriminací ve vzdělávání uvádí Čermák v publikaci Ligy lidských práv²⁶ několik příčin tohoto stavu:

- *Snaha neintegrovat*

Existuje zřetelná tendence ze strany učitelů a ředitelů bránit zařazování romských žáků do hlavního vzdělávacího proudu. Proti tomuto tvrzení se učitelé brání tím, že na integraci v českých školách není dostatek prostředků a financí. Skutečným důvodem prý je obava, strach a nechuť se k problému postavit jiným způsobem, než doposud. Velkou roli hrají také předsudky majority vůči romské menšině.

- *Diagnostika romských žáků jako mentálně retardovaných.*

Velké procento romských žáků je diagnostikováno jako zdravotně postiženo. Nejčastěji bývá u romských žáků diagnostikována lehká mentální retardace.

„Odhaduje se, že bývalé zvláštní školy navštěvovalo 70% romských dětí. K tomu potřebovaly získat potvrzení o tom, že jsou mentálně retardované. Z uvedeného bychom mohli vyvodit závěr, že jestliže je školní docházka pro děti v ČR povinná, je v romské populaci kolem 70% mentálně retardovaných dětí, tj. dětí s poruchou inteligence, což je obtížně uvěřitelný fakt“.²⁷

- *Nedostatečná komunikace mezi romskými rodiči a školou*

Kvalitu tohoto faktoru úspěšného vzdělávání žáka velice ovlivňuje jak asistent pedagoga, tak také rodiče žáka. „Zájem romských žáků o vzdělávání se výrazně zlepšil

²⁶ *Stigmata: Segregovaná výuka Romů ve školách střední a východní Evropy*. Brno: Copyright, 2007. Str. 15- 16

²⁷ *Stigmata: Segregovaná výuka Romů ve školách střední a východní Evropy*. Brno: Copyright, 2007. Str. 16

tehdy, jestliže o ně projeví zájem i jejich rodiče, na jejichž mínění romským dětem velmi záleží.²⁸

5.4 Důsledky segregace ve školství

Důsledky vzdělávání v základní škole praktické doprovází dítě po celý jeho život. Vzdělání získané v této škole zpravidla odpovídá úrovni vzdělání žáka základní školy po absolvování pěti až šesti tříd. I když se žák teoreticky může po absolvování zvláštní školy hlásit na jakoukoliv střední školu, naději na úspěch má pouze ve velmi omezeném počtu učebních oborů. Podobně teoretická je i možnost zpětného přeřazení žáka zvláštní školy do školy základní. Bez dlouhodobé odborně vedené přípravy nemá naději na úspěch v základní škole. Proto je především třeba předcházet zařazení dítěte do základní praktické školy.

Největším důsledkem diskriminace ve vzdělávání je bezpochyby velká finanční částka, o kterou Česko z důvodu diskriminace každoročně přichází. Problém nastává již od počátku- v případě automatického odsouvání romských žáků do škol praktických (což jsou školy s lehkým mentálním postižením, tudíž Romové bez LMP ani do těchto škol nepatří.) Romové nebudou mít umožněno další vzdělávání, respektive „z běžné základní školy je vstup na střední školu snazší než ze školy praktické“. Když nebudou mít vzdělání, nebudou mít práci. Když nebudou mít práci, nebudou mít peníze. Když nebudou mít peníze, budou pobírat sociální dávky. A to je ten důsledek segregace, jež se dotýká nás všech.

²⁸ *Stigmata: Segregovaná výuka Romů ve školách střední a východní Evropy*. Brno: Copyright, 2007.

Příkladnou ukázkou pro toto tvrzení je tabulka Světové banky²⁹ z r.2008:

	ROMOVÉ	ČEŠI
Základní školy praktické (dříve zvláštní školy)	ZŠ praktické navštěvuje více než ¼ romských dětí (26, 7%)	U ostatních českých dětí je to 2,17%
Zaměstnání	57% Romů v produktivním věku ³⁰ nemá práci	Průměrná míra nezaměstnanosti činí 5,4%
Výdělky	Romský muž si průměrně vydělá 12 300 Kč. Romská žena si průměrně vydělá 8020 Kč	Český muž si průměrně vydělá 27 489 Kč Česká žena si průměrně vydělá 20 684 Kč
Odvody a náklady	Finanční odvody průměrného Roma činí 1216 Kč Sociální dávky průměrného Roma činí 4517 Kč	Finanční odvody průměrného Čecha činí 7688 Kč Finanční dávky průměrného Čecha činí 719 Kč

(Tabulka č. 1. – Srovnání života Čechů a Romů v číslech, zdroj: Světová banka)

Z předchozích statistik vyplývají ztráty pro Českou republiku:

- přímé finanční náklady - 6,2 mld Kč
- v oblasti produktivity - 9,7 mld Kč
- údaje jsou spočítány na 50 tisíc sociálně vyloučených lidí

Celková ztráta za rok 2008 tedy činila téměř 16 miliard korun.

²⁹ Diskriminace Romů stojí Česko ročně miliardy korun. *Wwww.tyden.cz* [online]. 2010[cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/rasismus-v-cesku/diskriminace-romu-stoji-cesko-rocne-miliardy-koron_173236.html

³⁰ Produktivní věk – 15-65 let

Odhaduje se, že v České republice je až 80 % romských dětí přeřazováno či přímo zapsáno do zvláštních škol. V roce 1999 nevládní organizace European Roma Rights Centre³¹ provedla v Ostravě³² průzkum, dle kterého mají romské děti 27,9x větší pravděpodobnost být přeřazeni do zvláštní školy než děti většinové populace. Dle tohoto průzkumu tvoří romské děti přes 50 % všech žáků ostravských zvláštních škol a více jak 50 % romských dětí je žáky zvláštních škol.³³

Segregace a diskriminace Romů ve vzdělávání je aspekt, který pod povrchem společnosti dříve jistě již pěknou řádku let. Míra segregace se postupem času začala navyšovat do obrovitých rozměrů. Vrcholem této skutečnosti bylo podání žaloby od 18 ostravských Romů k Evropskému soudu pro lidská práva.

³¹ Evropské centrum pro práva Romů (ERRC) je organizace sídlící v Budapešti, která se zabývá problémy Romů a Sintů v Evropě. Zabývá se především právním postupem proti anticikánství, předsudkům a diskriminaci.

³² Při sčítání Ostravanů v roce 2001 se k romské národnosti přihlásilo pouze 660 Romů z celkových 317.000 obyvatel. Přitom jen ve vyloučených lokalitách města žije na 6000 Romů.

³³ Postavení Romů v ekonomice. In: *Obnova a rozvoj tradičních romských hodnot* [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.dzeno.cz/docs/ROMEKO_CZE.doc

6. ROZSUDEK EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA Z ROKU 2007

Rada Evropy

Evropský soud pro lidská práva

Velký senát

Věc D.H. a ostatní proti České republice

(stížnost č. 57325/00)

Dne 18.4.2000 podalo osmnáct českých občanů k Soudu stížnost (stížnost č. 57325/ 00) na základě článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Stěžovatelé tvrdili, že byli vystaveni diskriminaci při výkonu svého práva na vzdělání z důvodu rasy a etnického původu.

6.1 Skutkové okolnosti projednávaného případu

Stěžovatelé byli v letech 1996-1999 přímo zařazeni nebo po určité době strávené na základních školách přeřazeni do zvláštních škol v Ostravě. Rodiče stěžovatelů souhlasili či dokonce v některých případech výslovně požádali o zařazení svých dětí do zvláštní školy. O zařazení následně rozhodli ředitelé dotčených zvláštních škol, kteří se odvolávali na doporučení pedagogicko- psychologických poraden, kde byli stěžovatelé podrobeni psychologickým testům. Rozhodnutí poraden a rovněž rozhodnutí ředitelů dotčených škol byla následně doručena rodičům stěžovatelů. Obsahovala poučení o možnosti podat odvolání, kterého však nikdo z dotčených nevyužil.

Stěžovatelé obdrželi od školských orgánů dopis o možnosti přeřazení ze zvláštní školy do školy základní. Čtyři z nich zřejmě uspěli ve vědomostních testech a navštěvovali posléze běžné základní školy.

6.2 Samotný proces

Dne 15. 6. 1999 byl celý proces zahájen tím, že stěžovatelé zaslali návrh na přezkoumání správních rozhodnutí Školskému úřadu v Ostravě, který po přezkoumání stěžovatelům oznámil, že jimi napadená rozhodnutí jsou v souladu s právními předpisy a že v tomto případě nejsou naplněny podmínky pro zahájení řízení o přezkoumání tohoto rozhodnutí.

Téhož dne také stěžovatelé zaslali ústavní stížnost, v níž připustili, že se proti svému zařazení do zvláštní školy sice neodvolali, na druhou stranu však tvrdili, že nebyli dostatečně informováni o důsledcích zařazení do zvláštní školy a namítali, že v jejich případě bylo porušování trvalé a že stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatelů. Taktéž ve stížnosti zdůraznili, že byli do zvláštní školy zařazení v souladu se zavedeným způsobem uplatňování příslušných právních norem, který podle nich ve svém důsledku fakticky vede k rasové segregaci a diskriminaci, neboť pro příslušníky různých rasových skupin existují dvě samostatné soustavy škol- zvláštní školy pro Romy a „běžné“ základní školy pro většinové obyvatelstvo. Dle stěžovatelů tento rozdíl v zacházení nemá žádné vysvětlení, či opodstatnění a jedná se o ponižující zacházení, jež jim upírá právo na vzdělání. Stěžovatelé ve svém závěrečném stanovisku uvedli, že nic v jejich školních spisech nesvědčí o průběžném sledování za účelem případného přeřazení na základní školu, že zprávy pedagogicko-psychologických poraden neobsahovaly žádné údaje o používaných testech a že doporučení ohledně jejich zařazení do zvláštní školy byla založena na takových důvodech, jako je nedostatečné zvládnutí českého jazyka, příliš povolný postoj rodičů, nevhodné sociální prostředí atd. Dále tvrdili, že jim vzdělávací deficit téměř znemožnil přestup na základní školu a že sociální nebo kulturní rozdíly nemohou ospravedlnit tvrzený rozdíl v zacházení.

Ústavní soud dne 20. října 1999 odmítl stížnost stěžovatelů, zčásti proto, že ji shledal zjevně neopodstatněnou a zčásti proto, že dospěl k závěru o své nepříslušnosti k jejímu projednání. Jako hlavní důvody odmítnutí řešení udal Ústavní soud především skutečnost, že se stěžovatelé neodvolali proti rozhodnutí jejich zařazení do zvláštní školy. Dále co se týče nedostatečného pedagogického sledování a rasové diskriminace,

Ústavní soud uvedl, že mu nepřísluší hodnotit celkový společenský kontext a konstatoval, že stěžovatelé svá tvrzení nepodložili konkrétními důkazy.

Na základě těchto neuspokojivých výsledků se 18 ostravských Romů (stěžovatelů) obrátilo k Evropskému soudu pro lidská práva, kde svou stížnost nejprve předložili „malému“ senátu ESLP, který 7.2.2006 v téže věci rozhodl ve prospěch České republiky a to v poměru 6:1.

Tento výsledek ovšem rozvrátil Velký Senát, který dne 13. listopadu 2007 rozhodl, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č.1 :5.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (European Court of Human Rights)³⁴

Článek 14

Zákaz diskriminace

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

Článek 2 Protokolu č. 1

Právo na vzdělání

Nikomusmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením

³⁴ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. In: 2010. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf

6.3 Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Velký Senát rozhodl třinácti hlasy proti čtyřem, že statistické údaje předložené žalobci doložily tendenci umísťovat žáky romského původu do zvláštních škol. Rozhodl také, že psychologické testy, které školská poradenská zařízení v inkriminované době používala, byly vytvořeny pro většinovou populaci a nebraly odpovídajícím způsobem v úvahu kulturní a jazykové odlišnosti testovaných dětí. ESLP dále shledal riziko, že při použití těchto testů a interpretaci jejich výsledků mohlo docházet ke zkreslení kvůli předsudkům. Dále rozhodl, že rodiče dětí nebyli v dané situaci schopni zhodnotit situaci a tím pádem i dopad jejich svolení s umístěním jejich dětí do zvláštních škol. ESLP dospěl k závěru, že vzdělávací opatření na základních školách neposkytovala romským dětem záruky, které by braly v úvahu jejich speciální potřeby vyplývající z jejich znevýhodněné pozice. V důsledku toho byly romské děti umísťovány do zvláštních škol a dostávalo se jim vzdělání, které jejich problémy více prohlubovalo. Těmito způsoby došlo k nepřímé diskriminaci těchto dětí.

Dále Velký Senát rozhodl,

- Že žalovaný stát má stěžovatelům uhradit ve lhůtě 3 měsíců každému z osmnácti stěžovatelů částku 4000 EUR jako náhradu morální újmy, která se převede na národní měnu žalovaného státu podle kursu platného ke dni úhrady, dále všem stěžovatelům společně částku 10 000 EUR jako náhradu nákladů řízení, která se převede na národní měnu žalovaného státu podle kursu platného ke dni úhrady
- Že od uplynutí výše uvedené lhůty až do okamžiku zaplacení budou stanovené částky navyšovány o prostý úrok

Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku tedy rozhodl v neprospěch České republiky. Ovšem důležité je upozornit na skutečnost, že ne všichni soudci se přiklonili na stranu stěžovatelů. Svá nesouhlasná stanoviska podložili pádnými argumenty.

6.4 Nesouhlasná stanoviska 4 soudců – K. Jungwierta, B. M. Zupančiče, J. Borrega Borrega a J. Šikuty

6.4.2 Výběr několika nesouhlasných stanovisek soudce Jungwierta

Výrazným argumentem proti rozsudku je porovnávání dat, podle kterých lze posoudit rozměr a složitost celé problematiky. Klíčovým údajem pro toto stanovisko jsou uvedené počty zastoupení romské komunity v některých evropských zemích.

Pro příklad uvádí:³⁵

- Německo 110 000- 140 000 na 80 milionů obyvatel
- Francie 300 000- 400 000 na 60 milionů obyvatel
- Česká republika 200 000- 250 000 na 10 milionů obyvatel

Na základě těchto čísel si lze snadno představit rozměr celého problému pro Českou republiku. Laicky řečeno, je logické, že v zemích s mnoha miliony obyvatel a minimem romského zastoupení se diskriminace prokazuje neskoro. Ovšem v zemích s menším počtem obyvatel ale vyšším procentem zastoupení Romů oproti početnějším zemím lze diskriminaci prokázat velice jednoduše, neboť v tomto případě je tento stav mnohem více viditelný.

Dále se ČR zastává tím, že ČR rozvinula svůj vzdělávací systém již ve 20. letech minulého století, který zdokonalil proces zařazování dětí do zvláštních škol a to např. souhlasem rodičů, doporučení psychologicko-pedagogických poraden, možností odvolání, nebo možnost zpětného přeřazení ze zvláštní školy do základní školy. Na tyto školské změny nelze opomenout.

Dle Jungwierta dospěla většina soudců k závěrům, které si navzájem odporují. Tito soudci prohlašují, že obtíže spojené se školní docházkou romských dětí existují nejen v České republice, ale také v ostatních evropských státech. Označovat naprostou

³⁵ Dále Itálie 90 000- 120 000 na 60 milionů obyvatel

Spojené království 100 000- 150 000 na 60 milionů obyvatel

Polsko 35 000- 45 000 na 38 milionů obyvatel

absenci školní docházky u poloviny romských dětí v celé řadě států jako „obtíže“ je dle Jungwierta neslýchaný eufemismus³⁶.

V souvislosti s tímto stanoviskem p. Jungwiert pokládá otázku: „Která evropská země je na tom lépe, nebo která země v této oblasti činí alespoň stejně dobře jako ČR?“

6. 4. 2 Výběr z nesouhlasných stanovisek soudce Borrega Borrega

Soudce Borrego se zastává rozsudku „malého“ senátu ze dne 7. 2. 2006, který rozhodl ve prospěch ČR, poněvadž právě ten byl podle Borrega dobrým a moudrým rozhodnutím. Už jen fakt, že rozsudek senátu čítá sedmnáct stran, kdežto rozsudek Velkého senátu čítá stran sedmdesát osm svědčí o tom, že dlouhý rozsudek ještě nemusí být moudrý.

Dalším důležitým bodem je skutečnost, že na jednání konaném 17.1.2007 nebyl přítomen žádný ze stěžovatelů ani žádný z jejich rodičů, načež soudce Borrega během jednání reagoval otázkou vůči právním zástupcům stěžovatelů, zda-li vůbec hovořili se stěžujícími si nezletilci, nebo s jejich rodiči, zda-li se vydali za nimi do Ostravy? Tato Borregova otázka zůstala nezodpovězena.

Dle Borrega Velký senát pochybuje o schopnosti romských rodičů konat svou rodičovskou povinnost. Rozsudek hovoří takto: „Soud není přesvědčen o tom, že by rodiče romských dětí jakožto příslušníci znevýhodněné komunity a často bez vzdělání byli schopni zvážit všechny stránky dané situace a důsledky svého souhlasu“. Dále Velký Senát ve své podstatě tvrdí, že všichni rodiče romských dětí, „i kdyby“ byli schopni dát vědomý souhlas, nedokážou vybrat svým dětem školu. Dle Borrega je cynické se domnívat, že rodiče stěžujících si nezletilců nejsou schopni vychovávat své děti, jsou ale schopni podepsat plnou moc svých zástupců, které ani neznají. Skutečnost, že tento rozsudek považuje všechny romské rodiče za neschopné výchovy svých dětí je dle Borrega urážkou.

³⁶ Eufemismus = zjemnění jazykového výrazu označujícího nepříjemnou nebo drsnou skutečnost

6. 4. 3 Výběr nesouhlasných stanovisek soudce Šikuty

Ve své obhajobě soudce Šikuta především upozorňuje na důvod vzniku zvláštních škol a připojuje pravdivé tvrzení, že tento typ škol je nutno chápat jako pozitivní opatření státu, který se snaží pomoci dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, právě proto, aby překonali svou odlišnost. Hájí tyto instituce tím, že jejich vznik tkví především na volné úvaze státu, aby bylo všem dětem umožněno povinné vzdělání .

Na základě samotných statistických údajů nelze vyslovit závěr, že zařazení stěžovatelů do zvláštních škol vyplývalo z rasového předsudku, protože například do zvláštních škol docházely romské i neromské děti. Skutečnost, že do běžných škol docházely též romské děti dokazuje, že existovala i jiná výběrová kritéria než rasa nebo etnický původ. Stejně tak skutečnost, že někteří ze stěžovatelů byli přeřazeni do běžných škol dokazuje, že jejich situace nebyla nezvratná.

Vůči tvrzení, že rodiče stěžovatelů nebyli dostatečně informováni o zařazení jejich dětí do zvláštních škol Šikuta oponuje tím, že rodiče těchto dětí podali za tímto účelem žádost příslušným orgánům. Právě tato skutečnost naznačuje, že rodiče byli dostatečně a řádně informováni o existenci těchto škol a jejich úloze ve vzdělávacím systému. Dále zdůrazňuje, že orgán péče o dítě oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Ostravě, který je oprávněn a dokonce povinen předkládat takovéto případy soudu rozhodujícímu ve věcech nezletilých za účelem posouzení nejvyššího zájmu dítěte, mohl každopádně zasáhnout, měl-li za to, že rozhodnutí rodičů o zařazení jejich dětí do zvláštní školy nebylo v nejvyšším zájmu dítěte. To se ovšem nestalo, neboť ani oddělení sociálně-právní ochrany dětí, ani rodiče stěžovatelů se na příslušný soud neobrátili.

Na základě těchto argumentů soudce Šikuta neshledal žádný důvod z hlediska právního či skutkového, který by dovoloval vyslovit závěr, že s romskými dětmi navštěvujícími zvláštní školu bylo zacházeno méně příznivě než s neromskými dětmi navštěvujícími tutéž zvláštní školu.

6. 4 .4 Výběr nesouhlasných stanovisek soudce Zupančiče

Zupančič se naprosto ztotožňuje s nesouhlasným stanoviskem soudce K. Jungwierta, pouze dodává již řečené - že Česká republika je ve skutečnosti jediným smluvním státem, který se pustil do řešení konkrétních problémů, s nimiž se potýkají romské děti v oblasti vzdělání. Verdikt soudu, že Česká republika porušuje zásady boje proti diskriminaci dle jeho názoru hraničí s absurditou. Jednoduše řečeno - nikdy by k porušení Úmluvy nedošlo, kdyby stát zůstal v této věci nečinný.

Nyní můžeme každý sám objektivně zhodnotit celou situaci. Bylo by nemístné opovrhovat všemi nesouhlasnými stanovisky těchto soudců, neboť každé stanovisko je podloženo obecně známými fakty.

Rozsudek nicméně padl a Česká republika je povinna na něj nějakým způsobem reagovat a tento problém vyřešit.

7. REAKCE VLÁDY ČR A MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

První zveřejněnou reakcí MŠMT na rozsudek ESLP byl článek na serveru tiskovky.info, kde MŠMT uvádí, že daný rozsudek je pravomocný a že Česká republika jej bude plně respektovat a zároveň je povinna přijmout nápravná opatření. Vláda uznala existenci segregace a nerovných příležitostí romské menšiny na českých školách.³⁷ Taktéž předložila dvě hlášení poskytující informace o uskutečněných, plánovaných, nápravných i preventivních opatřeních.

První zpráva vlády České republiky o obecných opatřeních k výkonu rozsudku ESLP popisuje plánovaná opatření, druhá zpráva vlády ČR popisuje výsledky a výstupy plánovaných opatření zmiňovaných ve zprávě první.

7.1 První zpráva vlády ČR o obecných opatřeních k výkonu rozsudku ESLP

Ministerstvo školství v únoru r. 2009 ve své první zprávě vlády ČR o obecných opatřeních k rozsudku ESLP, uvedlo že „v zásadě připouští debatu o tom, zda jsou již učiněné kroky dostatečné z hlediska širšího sledovaného cíle, kterým je začlenění všech dětí, kterým v tom nebrání závažné potíže, do hlavního vzdělávacího proudu“.³⁸ Zároveň ministerstvo informuje širou veřejnost o plánovaných krocích za účelem zlepšení již takto problematické situace.

³⁷ Reakce MŠMT na rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. listopadu ve věci stížnosti D.H. a ostatní proti ČR. *Www.tiskovky.info* [online].2007, [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.tiskovky.info/tiskove-zpravy/reakce-msmt-na-rozsudek-velkeho-senatu-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-ze-dne-1-treti-listopadu-ve-veci-stiznosti-d-tecka-h-tecka-a-ostatni-proti-cr>

³⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Speciální školství: Zpráva vlády České republiky o obecných opatřeních k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva* [online].2009, [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/zprava-vlady-ceske-republiky-o-obecnich-opatrenich-k-vykonu>

Plánovaná opatření MŠMT související s řešením situace romských dětí ve vzdělávání:

Zde je v několika bodech popsáno, co ministerstvo v návaznosti na vynesení rozsudek plánuje za kroky vedoucí k úspěšnému řešení situace nejen romských dětí ve vzdělávání.

- Provedení analýz a statistických šetření - toto šetření vede především ke zmapování zastoupení romských dětí ve školách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Analýzy budou prováděny pod záštitou a formou zakázky MŠMT nestátními organizacemi v 90-100 základních (nebo i středních) školách.
- Transformace poradenského systému ČR - v užším slova smyslu by toto opatření mělo zvýšit pružnost a mobilitu poradenských pracovišť a mělo by se zaměřit na identifikaci speciálních vzdělávacích potřeb.
- Vypracování národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání. V tomto plánu bude věnována zvýšená pozornost především výchově a vzdělávání romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit a vytvoření inkluzivních mechanismů pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. .
- Vytvoření konceptu rané péče - Cílem tohoto konceptu je především zajištění včasné komplexní péče pro děti ohrožené sociálním vyloučením ve věku od 0 do 3 let. Jedná se především o zajištění komplexní péče při přípravě romských dětí před nástupem do školy. Současně bude věnována pozornost rodině dítěte, a to tak, aby rodiče dokázali vytvářet podporu pro vzdělávání svých dětí.
- Pregraduální a postgraduální vzdělávání pedagogických pracovníků a pracovníků - toto opatření by mělo zvýšit kompetence stávajících či budoucích pedagogů v rámci inkluzivního školního prostředí.
- Vytváření a rozvíjení vyrovnávacích opatření - např. Zařazení kvalifikovaných asistentek, asistentů pedagoga do vzdělávacího procesu, vytvoření standardů práce asistenta pedagoga.
- Zahájení národního projektu CPIV - Centra podpory inkluzivního vzdělávání³⁹. V rámci projektu budou vybudovány odborné týmy ve všech krajích ČR. Tyto týmy budou poskytovat metodickou podporu pedagogickým pracovníkům, posílení regionálních

³⁹ Centra podpory inkuzivního vzdělávání nabízejí participujícím školám průběžnou konzultační a poradenskou pomoc v oblasti psychologických a speciálně-pedagogických služeb, sociálního poradenství a prevence sociálně patologických jevů.

zdrojů, vytvoření sítě odborníků. Jedním z cílů projektu je rozvíjení aktivit zaměřených na pedagogizaci rodinného prostředí.

- Rozvíjení multikulturní výchovy, nastavení principu sociálně-inkluzivních hodnot, vytvoření podmínek pro posílení kulturní identity romských žáků.
- Zaměření dotačních programů MŠ na rozvoj inkluzivního modelu vzdělávání - využití Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost⁴⁰, který vede k podpoře aktivit zaměřených na rovné příležitosti ve školství.

Všechna tato opatření jsou nastavena se záměrem vytvořit v ČR systém inkluzivního vzdělávání, díky němuž budou vytvořeny rovné podmínky pro vzdělávání všech dětí s ohledem na jejich speciální vzdělávací potřeby, kulturní a sociální zázemí a zároveň každému dítěti nabídnout podporu pro rozvinutí jeho vzdělávacího potenciálu.

7.2 Druhá zpráva vlády České republiky o obecných opatřeních k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva.⁴¹

Tato zpráva navazuje na první zprávu vlády ČR a podává především informace o realizovaných činnostech a průběhu jednotlivých opatření zmiňovaných u uvedeném dokumentu.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy provedlo několik studií, analýz a statistických šetření, z něhož vyplývá následující.

Dle průzkumu jsou rozdíly mezi školami ve vztahu k míře připravenosti a uplatňování principů určených k naplňování individuálních potřeb těchto žáků výrazně odlišné. Lze říci, že na pouhé 1/3 ze zkoumaných škol jsou vytvořeny vhodné podmínky pro integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Vhodnými podmínkami rozumíme například dostatečnou personální kapacitu, přítomnost

⁴⁰ Vzdělávání pro konkurenceschopnost je tematický program v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v jehož rámci je možné v programovacím období 2007-2013 čerpat finanční prostředky z Evropského sociálního fondu, jednoho ze strukturálních fondů Evropské unie.

⁴¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Speciální školství: Druhá zpráva vlády ČR k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva - informace o výsledcích šetření a o prvních učiněných závěrech* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/druha-zprava-vlady-ceske-republiky-o-obecnych-opatrenich-k>

speciálních pedagogů, zkušenosti s integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami atd. Ve zbylých 2/3 škol takové podmínky rozhodně vytvořeny nejsou.

Z celého průzkumu vyplývá skutečnost, že se stále udržuje tendence předávat relativně vysoké počty žáků z hlavního vzdělávacího proudu směrem ke specializovaným formám vzdělávání, jako jsou např. základní školy praktické, či speciální.

Na základě zjištěných výsledků vláda stanovila *hlavní bariéry inkluzivního vzdělávání*.

- Nedostačující kapacita a omezená dostupnost služeb školských poradenských zařízení
- Nízká systémová podpora škol v této oblasti
- Nízká motivace škol k uplatňování inkluzivního přístupu z důvodu nenaplnění potřeb učitelů
- Nedostatek speciálních pedagogů a vysoký počet žáků ve školách hlavního vzdělávacího proudu

Ze statistických údajů ve zprávě vlády vyplývá následující:

Ve zkoumaných školách, které jsou mimo hlavní vzdělávací proud se vzdělává 28% ze všech romských žáků. Běžné základní školy hlavního vzdělávacího proudu navštěvuje 72% romských dětí.

Funkce asistenta pedagoga má pozitivní vliv na úspěšnost dětí. Ve třídách bez působení asistenta pedagoga dokončí povinnou školní docházku 6,5 romských žáků z 10, ve třídách s působením asistenta pedagoga je to v průměru 7,5 žáků. Ovšem nepodařilo se prokázat, že by působení asistenta pedagoga výrazně ovlivňovalo absenci romských žáků ve škole.

Z následujících zjištěných údajů byly sestaveny hlavní směry vzdělávací politiky, které mají zlepšit situaci romských dětí ve školství.

Hlavní směry další vzdělávací politiky:

- *Předškolní příprava*
MŠ vypracovalo akční plán včasné péče obsahující opatření zaměřené na zvýšení otevřenosti mateřských škol, na spolupráci s rodinou a podporou prostřednictvím sociálních služeb. To vše je financováno prostředky Evropského sociálního fondu.

- *Školský poradenský systém*

Cílem tohoto opatření je posílení kapacit stávajících poradenských zařízení a to posílením odborné podpory přímo ve školách s cílem včas poskytnout řešení konkrétních problémů tam, kde se dítě vzdělává. Financování těchto aktivit je taktéž umožněno v rámci čerpání prostředků ESF.

- *Školy a pedagogičtí pracovníci*

MŠ zahájilo přípravu standardů pedagogické profese. Jejich součástí bude také vymezení kompetencí pedagogů k práci ve třídě na principu inkluzivity. Dalšími kroky je například podpora funkce asistenta pedagoga nebo tréninky pro pedagogické pracovníky.

- Ministerstvo školství taktéž navrhuje změnu financování nákladů na vzdělávání.

- *Národní projekty Centra podpory inkluzivního vzdělávání- zaměřené na rozvoj poradenských služeb.*

V dubnu r. 2009 byl připraven rozvojový program financovaný ze státního rozpočtu ve výši 100 milionů Kč. Program je zaměřen na podporu škol, které vzdělávají vyšší procento žáků se sociálním znevýhodněním a které realizují inkluzivní vzdělávání. Jedná se především o zvýšení platů pedagogických pracovníků jak v mateřských tak i základních školách.

- *Transformace bývalých zvláštních škol*

MŠMT chce zavést taková opatření, aby se alespoň část dětí v dnešních základních školách praktických mohla postupně vzdělávat podle osnov hlavního vzdělávacího proudu.

Tolik tedy k formálním zprávám vlády ČR. Od vynesení rozsudku se české školství zavázalo k nápravě diskriminace Romů ve vzdělávání a začaly vznikat různé koncepty, plány, společnosti, asociace.

8 . VZNIKLÁ OPATŘENÍ PO ROZSUDKU EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

I nadále v naší vzdělávací politice zůstává ústředním cílem zajištění rovného přístupu všech osob ke vzdělávacím příležitostem, s čímž souvisí poměrně radikální zavedení nutných opatření k ukončení segregační vzdělávací praxe.

Otázkou je, zda-li tato opatření, jsou-li vůbec naplňována, přinesla našemu školství nějaké výsledky. Ve skutečnosti Česká republika stále patří mezi země, které příliš vysoké procento dětí, žáků a studentů vyčleňují z hlavního vzdělávacího proudu do škol samostatně zřízených pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením.⁴²

Mezi nejdůležitější pilíře těchto opatření patří bezpochyby Národní akční plán inkluzivního vzdělávání, ČOSIV, Akční plán realizace Koncepce včasné péče, Koalice Společně do školy, projekt Férová škola a neustále diskutovaná Strategie boje proti sociálnímu vyloučení. Pro plné pochopení významu vzniku a fungování těchto organizací je nutné si je přiblížit.

8.1 Národní akční plán inkluzivního vzdělávání

NAPIV je jedním ze základních rámcových dokumentů s cílem k zajištění rovného přístupu všech osob ke vzdělávání, s cílem působit preventivně proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin a především přispět k úspěšné integraci jedinců s postižením či znevýhodněním do společenských, politických a ekonomických aktivit občanské společnosti. NAPIV byl schválen vládou ČR v r .2010. Pro jeho uskutečnění bylo zřízeno celkem 8 pracovních skupin⁴³, jejichž činnost směřuje k naplnění úkolů vyplývajících z plánu.

Dokument NAPIV skýtá 10 činností s určitými cíli vedoucími k naplnění inkluzivního vzdělávání v ČR. Ve svých aktivitách se zavazuje k tomu, že bude podporovat inkluzivní vzdělávání v co nejvyšší míře a to několika způsoby. V počáteční

⁴² Jak je uvedeno např. ve zvláštním opatření dokumentu ERRC. :Romové v České Republice a školy pro mentálně postižené děti. <http://www.errc.org/article/zvla%C5%A1tni-opat%C5%99eni-romove-v-%C4%8Ceske-republice-a-%C5%A1koly-pro-mentaln%C4%9B-posti%C5%BEene-d%C4%9Bti/3885>

⁴³ Pracovní skupiny. *NAPIV* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://napiv.cz/workgroups.php>

fázi si zvolí hlavní řídicí orgán a pracovní skupiny, které se budou významně podílet na realizaci plánovaných cílů. Rozvoje inkluzivního vzdělávání chce NAPIV dosáhnout především zpracováním strategických dokumentů pro oblast vzdělávání, zpracováním relevantních úprav rámcových vzdělávacích programů vedoucích k podpoře inkluzivního vzdělávání. Z legislativního hlediska si NAPIV klade za cíl pozměnit obecně závazné právní normy z oblasti školství, například přesněji definovat vztahy účastníků inkluzivního vzdělávání (děti, žáci, zákonní zástupci, školská poradenská zařízení), dále se věnovat činnosti školského poradenského systému, definovat působnost a činnost pedagogických pracovníků za účelem zařízení možnosti výkonu práce pedagogů na více místech, což zaručí mobilitu poskytování těchto činností. Dále se bude snažit o podporu inkluze v oblasti předškolního primárního, sekundárního a terciárního vzdělávání a to zpracováním návrhů opatření k vytvoření organizačních, materiálních a personálních podmínek pro rozvoj inkluzivního vzdělávání.

Za další důležitý moment reagující na celou problematiku lze považovat vznik České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání, dále jen ČOSIV o.s.

8.2. Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání

ČOSIV je zaregistrován u Ministerstva vnitra jako občanské sdružení. Vzniklo za účelem prosazování konceptu inkluzivního vzdělávání. Spolupracuje s orgány státní správy, nestátními neziskovými organizacemi, akademickou obcí a dalšími institucemi s působností v České republice ale i v zahraničí. Tato skutečnost ČOSIVu umožňuje sběr a sdílení dobrých a špatných zkušeností zaměřujících se na danou oblast, na jejichž základě si klade za cíl navrhnout konkrétní opatření a nástroje, jejichž realizace by směřovala k tomu, aby se zvýšil počet dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, které se vzdělávají na školách hlavního vzdělávacího proudu.

Cílem činnosti ČOSIVu je také získat zájem širší veřejnosti o dané téma a zapojit do tvorby opatření a připomínek i rodiče dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, případně i bývalé žáky, kteří mají osobní zkušenost se vzdělávacím systémem ve vztahu k různým typům znevýhodnění.

ČOSIV jako taková, se vrací k původním myšlenkám NAPIVu. Chystá se k jednání s Masarykovou univerzitou, jež financuje portál NAPIV, aby byl portál předán právě ČOSIVu.

Zakladatelka ČOSIVu Mgr. Klára Laurenčíková odpověděla v pořadu Před půlnocí na ČT1 na otázku: „Co je hlavním problémem neuskutečnění inkluzivního vzdělávání, peníze? Proč se nedaří všem školám hlavního vzdělávacího proudu zapojit do svých řad i děti romské?“

„Hlavním problémem je rozhodnutí vlády České republiky, že tento fenomén se stane klíčovou prioritou státní politiky a že započaté plánování změn a aktivit bude mít podporu i po změně vlády i ministrů a že na poskytnuté finance budou navazovat další kroky, investice, které podpoří pedagogy, ředitele škol, ale i zřizovatele škol v tom, aby dokázali vytvářet vstřícnější a přátelštější prostředí a funkčnější prostředí směrem k dětem, které bez podpory nemají šanci obstojně obstát ve vzdělání a získat kvalitní vzdělání v běžných školách.“⁴⁴

8.3 Akční plán realizace koncepce včasné péče⁴⁵

Akční plán realizace koncepce včasné péče má zpřístupnit vzdělání dětem z vyloučených skupin. Tento plán byl schválen vládou r. 2008 a má pomoci předcházet vzniku sociálních handicapů, v jejichž důsledku děti ze sociálně znevýhodněného prostředí nemohou naplnit svůj vzdělávací potenciál a předčasně ukončují studium.

S tímto konceptem úzce souvisí Včasná péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí, což je soustava programů poskytovaných dětem ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí a jejich rodinám. Cílem této péče je předcházet školní úspěšnosti dětí a poskytnout rodině, dítěti i společnosti předpoklady k sociální integraci.

⁴⁴ *Před půlnocí: (Ne)začlenitelní.* Česká televize. 2001. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095690193-pred-pulnoci/211411058370831/>

⁴⁵ Akční plán realizace koncepce včasné péče. In: *Speciální školství* [online]. [cit. 2012-03-28].

8.4 Koalice Společně do školy⁴⁶

Koalice Společně do školy je projekt usilující o rovný přístup ke vzdělání pro romské děti a pomáhá rušit nepřijatelné rasové bariéry v českém školství.

Patronem tohoto projektu je Vladimír Špidla, který na webových stránkách koalice uvádí: „Kdysi jsem četl knížku ‘Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce’. Je to tak. Základy našeho lidského rozvoje se pokládají již velmi brzo. Snad ne v mateřské škole, na základní škole ale určitě. To, že se romské děti dostávají do zvláštních škol, třebaže pro to nejsou skutečné pedagogické důvody, je chyba systému. Na první pohled nenápadná, ale s lidsky nepřijatelnými důsledky. Každé usilí, které to může změnit, je důležité a zaslouží si podporu.“⁴⁷

Koalice vznikla především jako reakce na vynesení rozsudek Evropského soudu pro lidská práva. Jedná se o koalici 17 mezinárodních, romských a českých nevládních organizací, jako např. European Roma Rights Centre⁴⁸, Step by Step ČR⁴⁹, ROMODROM⁵⁰, Liga lidských práv⁵¹ atd.

Koalice společně do školy uvádí také do médií dokument ZDI⁵² - Romské děti a škola. Snímek pochází z r. 2000, ale je stále aktuální. Vypráví o příběhu Pepy a Anežky, dvou romských žáků, kteří byli neprávem zařazeni do praktické školy a s pomocí jejich učitelky bojují o právo na lepší vzdělání. To vše se odehrává na pozadí výstavby a bourání Zdi v Matiční ulici⁵³, jež se stala symbolem rasismu a diskriminace české společnosti

⁴⁶ Koalice. In: *Speciální školství* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://spolecnedoskoly.cz/koalice/>

⁴⁷ O projektu. *Společně do školy* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://spolecnedoskoly.cz/>

⁴⁸ Evropské centrum pro práva Romů

⁴⁹ Nezisková organizace s cílem přispívat svými aktivitami k demokratizaci, humanizaci a vyšší efektivitě vzdělávání v České republice, k budování otevřené společnosti a jejího zapojení do evropských struktur

⁵⁰ Šíření občanského právního povědomí, s důrazem na práva a svobody individuálního občana a na práva menšin s cílem dosáhnout rovnoprávného zacházení ze strany většiny

⁵¹ Česká nevládní organizace, která se zaměřuje na ochranu lidských práv v rozsahu, v kterém tato práva garantuje Listina základních práv a svobod a závazné mezinárodní smlouvy

⁵² Video lze nalézt na webových stránkách Koalice Společně do školy.

⁵³ Matiční ulice se stala nejznámějším případem špatného soužití většinového obyvatelstva a příslušníků romské komunity v ČR.

8.5 Férová škola⁵⁴

Projekt Ligy lidských práv⁵⁵ Férová škola je jednou z iniciativ, které vytvářejí standardy pro rozvíjení moderní vzdělávací instituce zajišťující vzdělávání každého dítěte v hlavním vzdělávacím proudu a přirozeném sociálním prostředí. Do projektu Férová škola se může zapojit každá základní škola, která usiluje o naplnění standardů inkluzivní školy.

⁵⁴ Férová škola. *Ministerstvo školství* [online]. [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/ferova-skola>

⁵⁵ Liga lidských práv je česká nevládní organizace, která se zaměřuje na ochranu lidských práv v rozsahu, v kterém tato práva garantuje Listina základních práv a svobod a závazné mezinárodní smlouvy.

9. INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Nejústřednějším cílem českého školství je tedy zavedení inkluzivního vzdělávání do školského systému ČR. „Inkluzivním vzděláváním se rozumí vzdělávání rozvíjející kulturu školy směrem k sociální koherenci a inkluzí se rozumí uspořádání běžné školy způsobem, který může nabídnout adekvátní vyučování a studium všem dětem a žákům a studentům s ohledem na jejich individuální rozdíly a s respektem vůči jejich aktuálním vzdělávacím potřebám, přičemž nezáleží na druhu „speciálních potřeb“ ani na výsledcích poměrování výkonu žáků“.⁵⁶

Inkluzivní vzdělávání ve svém smyslu znamená proměnu běžného vzdělávacího procesu tak, aby byl kvalitní a funkční pro všechny žáky. To znamená i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro všechny žáky budou upraveny vzdělávací podmínky tak, aby jim bylo umožněno co nejkvalitnějšího vzdělání vzhledem k jejich potenciálu. Jednoduše řečeno, nikdo nemůže být ošizen, každý bude mít zajištěn onen rovný přístup ke vzdělání.

Tato promyšlenější forma vzdělávání se prosadila v západním evropském školství. Bylo to po revoluci, během čtyřicetileté izolace českého státu, „díky“ níž české školství jaksí „zaspalo dobu“ a tuto formu vzdělávání nezachytilo a nyní se to snaží dohnat. Mějme stále na paměti, že prvotním impulsem k takovému kroku je právě rozsudek Evropského soudu pro lidská práva.

Nahlédněme nyní tak řečeno „pod pokličku“ veškerým těmto skutečnostem a způsobům, jimiž některé instituce pojali aplikaci inkluzivního vzdělávání do našeho školství.

⁵⁶ HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7. 224s.

10. DISKUZE

Cílem této části práce je zmapovat diskuzi ohledně řešení problematiky diskriminace Romů ve vzdělávání, dále ohledně aplikace inkluzivního vzdělávání do našeho školství a s ním související koncept, který má zrušit základní školy praktické.

Situace na začátku roku 2011.

Od vynesení rozsudku Evropského soudu pro lidská práva uplynuly čtyři roky. Nad vládou a ministerstvem stále visí otázka: Jak jsme se tedy vypořádali s rozsudkem a jak plníme závazná ustanovení Evropského soudu? Jakým způsobem řešíme stále přetrvávající segregaci romské menšiny ve školství?

Pro začátek je důležité upozornit na významný mezník celé diskuze ohledně zlepšování podmínek pro vyučování dětí sociálně znevýhodněných či lehce mentálně postižených a tím je odchod odborníků z Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání⁵⁷. Stalo se tak v květnu roku 2011. Někteří odborníci pracující na tomto plánu, který má podpořit inkluzivní vzdělávání v českém školství, odcházejí. Jako důvod uvádějí údajné chyby a především nezáměr ministra školství Josefa Dobeše. Z původního počtu 81 pracujících odborníků, jich v NAPIVu zůstala méně než polovina. Odstupující členka Dáša Van der Horst, ředitelka české pobočky Amnesty International v reportáži pro Český rozhlas Radiožurnál uvádí, že byl nastartován proces již bývalými ministry školství, nicméně za působení ministra Dobeše došlo k obsahovému posunutí a manažerským selháním. Tvrdí, že zmíněná obsahová posunutí jsou taková, že sama pochybuje, že se jedná o inkluzi. Přiznává, že pracovníci NAPIVu toho mnoho nestihli, neboť se sešli pouze jednou a poté byla komunikace z ministerstva školství velmi omezená.⁵⁸

⁵⁷ NAPIV je jedním ze základních rámcových dokumentů s cílem k zajištění rovného přístupu všech osob ke vzdělávání, s cílem působit preventivně proti sociální exkluzi jednotlivců i celých sociálních skupin a především přispět k úspěšné integraci jedinců s postižením či znevýhodněním do společenských, politických a ekonomických aktivit občanské společnosti

⁵⁸ Odborníci pracující na přípravě Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání končí. *Český rozhlas* [online]. 2011[cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://zpravy.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/odbornici-pracujici-na-priprave-narodniho-akcniho-planu-inkluzivniho-vzdelavani-konci--900044

Nutno podotknout, že Česká republika se zavázala různým úmluvám o plnění inkluzivního vzdělávání, například závazkem vůči Evropskému soudu pro lidská práva, konkrétně rozsudku z r. 2007. Po odchodu odborníků z NAPIVU vyvstává otázka: „Kdo tyto závazky bude plnit?“ Veškeré kroky po rozsudku jsou monitorovány ze zahraničí. Vláda je také zavázána vydávat tiskové zprávy ohledně plnění rozhodnutí ESLP. Možná z obavy postihů před Evropským soudem, možná z morální povinnosti plnit závazná stanovení, nebo možná opravdu z důvodu zkvalitnění podmínek pro vzdělávání dětí sociálně, či zdravotně znevýhodněných vznikl dokument nesoucí název „Strategie boje proti sociálnímu vyloučení v letech 2011- 2015.“

Jedná se o dokument, zpracovaný vládní Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách⁵⁹, který vládě předložila vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. Strategie obsahuje více než stovku konkrétních opatření, které mají dle Agentury zlepšit situaci především sociálně vyloučeným občanům ČR. Celý dokument je rozdělen do šesti sekcí, které jsou úzce spojené s problematikou sociálního vyloučení- jde o oblast bezpečnosti, bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti, sociálních služeb a regionálního rozvoje.

Strategie byla posléze předána vládě k projednání, ta ji dne 29. 11. 2011 schválila. Svůj hlas přidal i ministr školství Mgr. Josef Dobeš.

Martin Šimáček, ředitel Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách, která Strategii zpracovala řekl, že „považuje tuto strategii za mimořádně kvalitní dokument s potenciálem výrazně přispět ke změně politik sociálního začleňování na všech úrovních veřejné správy“ a domnívá se, že „v historii České republiky dosud nebyl přijat takto komplexní materiál s jasnými termíny a odpovědnostmi za plnění jednotlivých úkolů.“⁶⁰

⁵⁹ Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách je nástrojem Vlády ČR k zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace. Jejím posláním je propojovat subjekty na místní úrovni tak, aby spolupracovaly při sociálním začleňování. Podporuje nadresortní přístup a propojování působení veřejné správy a neziskového sektoru. Je jedním z odborů Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR.

⁶⁰ Strategie boje proti sociálnímu vyloučení už má první odezvu. *Či je dítě?* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/28-strategie-boje-proti-soci.html>

10.1 Text Strategie boje proti sociálnímu vyloučení

Pasáž vzdělávání obsahuje mimo jiné toto opatření:

4.5.3.4 Název opatření: *Střednědobá opatření transformace systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením*⁶¹

Popis opatření

Důvodem opatření je skutečnost, že Světová banka, NERV⁶², OECD⁶³, UNICEF⁶⁴ i Deloitte⁶⁵ poukazují na nutnost odbourat selekci (segregaci) dětí do škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením (většinou tzv. praktické školy, dříve zvláštní školy), nejen jako jednu z podmínek efektivního a dlouhodobého řešení sociálního vyloučení zejména romských v sociálně vyloučených lokalitách žijících dětí, ale také jako podmínku rozvoje celé vzdělávací soustavy a jejích schopností zvyšovat vzdělanost a uplatnitelnost všech obyvatel na trhu práce.

Cílem opatření je transformace paralelního systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením tak, aby výsledný stav umožňoval vzdělávat všechny děti ve školách hlavního vzdělávacího proudu.

Obsahem opatření je:

- Legislativně znemožnit zřizování a provozování základních škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením a stanovit povinný maximální počet tříd skupinové integrace v jedné základní škole vzhledem k počtu ostatních tříd.

⁶¹ Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011- 2015. In: [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5B1%5D.pdf

⁶² NERV= Národní ekonomická rada vlády. Je poradním orgánem, který pomáhá vládě nalézt nejhodnější podobu reforem a ekonomických opatření

⁶³ OECD= z angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) je mezivládní organizace 34 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, která koordinuje ekonomickou a sociálně-politickou spolupráci členských zemí, zprostředkovává nové investice a prosazuje liberalizaci mezinárodního obchodu.

⁶⁴ UNICEF= je hlavní světovou organizací, která se zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje

⁶⁵ DELOITTE = je označení, pod nímž v nezávislých společnostech spolupracují desetitisíce odborníků, a poskytují tak vybraným klientům služby v oblasti auditu, poradenství, finančního poradenství, řízení rizik a daní.

- Na základě analýz a ve spolupráci se všemi zřizovateli a dalšími relevantními aktéry v lokalitách rozhodnout o školách zřizovaných pro děti s lehkým mentálním postižením ke zrušení a k transformaci.
- Transformované školy převést pod obce.
- Zrušit přílohu Rámcového vzdělávacího programu pro lehké mentální postižení.

Indikátor plnění

- Novela školského zákona neumožňující zřizování a provozování základních škol pro děti s lehkým mentálním postižením nabývá účinnosti.
- Je s konečnou platností rozhodnuto o základních školách zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením k transformaci na školu hlavního vzdělávacího proudu a ke zrušení.
- Je zásadně přepracovaná příloha Vzdělávacího plánu pro lehké mentální postižení.

Ve zkratce lze říci, že Agentura pro sociální začleňování svým opatřením poukázala na jakousi nutnost zrušit praktické školy (dříve zvláštní), aby se předešlo automatickému zařazování zejména romské populace do těchto vzdělávacích zařízení a nedošlo tak k jejich diskriminaci ve vzdělávání.

Poté, co vláda tento dokument schválila, strhla se vlna reakcí a nepokojů, především ze stran odborníků a zástupců škol.

10.2 Reakce veřejnosti a odborníků

První veřejnou institucionální reakcí proti Strategii boje proti sociálnímu vyloučení byla reakce Asociace speciálních pedagogů⁶⁶, jejímž předsedou je PaedDr. Jiří Pilař⁶⁷.

⁶⁶ Asociace speciálních pedagogů České republiky, o.s. (dále ASP ČR) je samostatnou nezávislou profesní organizací, sdružující speciální pedagogy zabývající se speciálně pedagogickou problematikou. Asociace byla založena v březnu 2010 poté, co se v českých speciálních školách vzedmula vlna nesouhlasu s postupem MŠMT v otázkách připravované nucené integrace (inkluze) žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol.

⁶⁷ Jiří Pilař (nar. 1957) vystudoval speciální pedagogiku a psychoterapii. V osmdesátých letech pracoval v Praze jako vychovatel delikventní mládeže a mladých narkomanů. Po převratu spoluzakládal Českou školní inspekci, od roku 1996 pracoval na ministerstvu školství.

Ta na svých stránkách ⁶⁸vydala otevřenou výzvu pro všechny, kteří stejně jako tato asociace nesouhlasí s daným dokumentem, aby připojili svůj podpis na petici a odeslali ji na jejich adresu.

Asociace speciálních pedagogů argumentuje tím, že celý text dokumentu je textem nedemokratické povahy, který preferuje pouze jednu část občanů republiky a to „sociálně znevýhodněné“ a úplně opomíjí zbylou část, která také potřebuje stejný zájem a podporu. Jako důkaz pro tuto skutečnost ASP uvádí, že celý dokument hovoří ze 30 stran pouze o speciálním školství a systému péče o ohrožené děti, oproti zbylým 3-6 stranám, kde se hovoří o „zbytku“.

Dále dle ASP Strategie postrádá odbornost a vyváženost potřeb všech dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Domnívají se, že všechna popsána opatření mají sice pomoci dětem „sociálně znevýhodněným“, ale zároveň opomínají na potřeby, vzdělávání a rozvoj žáků a dětí ostatních a to vše bez jakékoli diskuze s odbornou veřejností.

Na závěr výzvy uvádějí, že „zcestnost metod typu „kde chybí argument, musí být síla“, byla mnohokrát prokázána.“⁶⁹

Jak již bylo výše uvedeno, Asociace připravila petici, již podepsalo 23 569 občanů České republiky. Petice spolu s otevřeným dopisem byla odeslána vládě, konkrétně předsedovi vlády Petru Nečasovi. Důvodem zasílání otevřeného dopisu je fakt, že odpověď premiéra na první dopis ASP dostatečně neuspokojila.

V dopise psaném Jiřím Pilařem, předsedou Asociace speciálních pedagogů za všechny signatáře petice vyzývá vládu k objasnění některých pasáží Strategie. V úvodu dopisu mimo jiné uvádí skutečnost, že „základní školy praktické vzdělávají především žáky s lehkým mentálním postižením. Drtivá většina odborníků se kloní k názoru, že je vhodné pro tyto děti zachovat možnost vzdělávání ve škole samostatně zřízené pro tento

⁶⁸ <http://www.aspcr.cz/>

⁶⁹ Výzva Asociace speciálních pedagogů České republiky ze dne 21. 10. 2011. *Asociace speciálních pedagogů ČR* [online]. 21.10.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.aspcr.cz/asociace-specialnich-pedagogu-cr/2011-10-21-vyzva-asociace-specialnich-pedagogu-ceske-republiky-ze-dne-21-10-2011.html>

typ postižení a zároveň se postarat o žáky dlouhodobě neúspěšné ve vzdělávání, kteří se během pobytu na běžné škole setkávají permanentně s neúspěchem, jenž posléze obvykle ústí do jejich frustrace a bez odborného zásahu končí únikem ze vzdělávání, doprovázeným často rizikovým chováním nebezpečným pro ně a obtížným pro ostatní“⁷⁰

Za všechny podepsané, pan Pilař vyzývá premiéra o vysvětlení podstaty tohoto bodu Strategie:

Střednědobá opatření transformace systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením (4.5.3.4.), jehož cílem je dle Strategie transformace paralelního systému škol zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením tak, aby výsledný stav umožňoval vzdělávat všechny děti ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Z toho důvodu se mají zrušit základní školy zřízené pro děti s lehkým mentálním postižením (základní školy praktické). P.Pilař žádá vysvětlení smyslu tohoto navrženého opatření pro vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, pro které tento typ školy není určen. Právě tato skutečnost - pouhá orientace na tyto žáky a preference jejich zájmů na úkor ostatních potřebných zakládá nedemokratický charakter celého dokumentu.

Na závěr dokumentu je uvedeno, že ASP žádá o revizi vládou schváleného dokumentu Strategie, neboť prý postrádá odbornost a praxi, a proto ASP nabízí pomoc odborníků z praxe, kteří s dětmi, o nichž se hovoří, mají dlouholeté zkušenosti a to nejen teoretické. Dále jsou v dopise uvedeny důvody nereálnosti těchto opatření, jako například nedostatečná příprava učitelů a dalších pedagogických pracovníků na tato navrhovaná opatření a možné obecné zhoršení úrovně základního a středního vzdělávání.

Píše se říjen roku 2011. Debata kolem Strategie boje proti sociálnímu vyloučení se dostává do obrovitých rozměrů.

Dne 11. 10. 2011 odvysílalo radio Radiožurnal krátký rozhovor s Jiřím Pilařem, předsedou Asociace speciálních pedagogů a s Martinem Šimáčkem, ředitelem Agentury pro sociální začleňování, která zpracovala Strategii boje proti sociálnímu vyloučení, kde

⁷⁰ Asociace speciálních pedagogů píše premiérovi. *Eduin, vzdělání je i naše věc* [online] 25.1.2012. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/titulka/asociace-specialnich-pedagogu-pise-premierovi/>

se zabírali problematikou schválené strategie a především rušením základních škol praktických.

V rozhovoru zmiňuje Martin Šimáček především tu skutečnost, že existence základních škol praktických odmazává šanci být úspěšný i v běžném životě. Poukazuje na fakt, že zejména romské rodiny z naší republiky odcházejí do Anglie, či Kanady, neboť prý právě tam nacházejí své uplatnění ve vzdělávání. Tvrdí, že systém těchto států je připravený a otevřený vnímat individuální potřeby dětí, které jsou sociálně či kulturně ovlivněny prostředím, z něhož pocházejí.

Argumentem, který toto tvrzení potlačuje je názor Jiřího Pilaře, který udává, že „z mnoha výzkumů vyplývá, že negramotnost Anglie činí 17%.“

Nyní tedy vyvstává otázka, která z daných výpovědí se opravdu blíží skutečnosti.

Je nutné v dané věci poukázat na to, že z průzkumu britské organizace Equality vyplynulo, že romské děti zvládají v Británii učivo na základních školách, jak uvedla česká televize. Průzkumu se zúčastnilo 60 romských žáků, které nyní studují v britských základních školách, ale předtím v Česku navštěvovali základní školy praktické. Jedním ze sledovaných dětí byla i Dominika Kandráčková, která se svými rodiči a čtyřmi sourozenci před dvěma lety opustila Vsetín. Podle rodičů na základní škole šanci nedostala, protože špatně rozuměla česky, proto u nás navštěvovala školu praktickou. V Británii ale problém s přijetím na základní školu nebyl: "Jenom proto, že se ty děti narodily v jiné kultuře, v jiné skupině, nemůžeme jí odmítnout tuto šanci," vysvětluje ředitel školy v britském Peterboroughu.⁷¹

Výraznou událostí tohoto období týkající se odporu vůči vládní Strategii byl případ Marty Teplé, úřednice ministerstva školství z úseku speciálního vzdělávání, která v hromadném emailu vyzývá adresáty, aby „učinili přítrž nemravnostem a zastavili tento fanatismus“. Tím paní Teplá myslela dokument Strategie. Za tento čin byla z ministerstva vyhozena. Server idnes.cz se pokusil paní Martu Teplou zkontaktovat a zeptat se jí, co konkrétně by v dokumentu Strategie řešila jinak, odpověď

⁷¹ Romské děti zvládají v Británii učivo na základních školách, ukázal průzkum. *Česká televize: ČT 24* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/164002-romske-deti-zvladaji-v-britanii-ucivo-na-zakladnich-skolach-ukazal-pruzkum/>

však nedorazila. Přišlo jen strohé oznámení z tiskového odboru resortu ve znění: „Názory paní Teplé nereprezentují stanovisko MŠMT, proto je tiskový odbor nebude médiím zprostředkovávat. Paní Teplá se sama na základě vlastního uvážení rozhodla své působení na ministerstvu ukončit“.⁷²

Dne 1. 11. 2011 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává na svých stránkách zprávu pro novináře, v níž tvrdí, že rozhodně neplánuje rušení základních škol praktických. Ministr Mgr. Josef Dobeš doslova uvádí „, Nic takového se nestane. Jsem hrdý na to, že tu máme tradici, která je ojedinělá v Evropě. Máme tu odborníky, kteří umí pracovat s handicapovanými dětmi. Co je třeba říci, co musíme udělat v souladu s dokumentem úřadu vlády, je to, že se do praktických škol nesmí dostávat děti, u kterých není mentální postižení. Za druhé je třeba uvést, že síť praktických a speciálních škol je stejně široká jako u všech ostatních typů škol, nepochybně proto musí dojít k optimalizaci, ale je potřeba dávat podporu speciálním pedagožkám a pedagogům a vážít si jejich práce“.⁷³

Vzápětí Internet, odborné časopisy ale také denní tisk zahltily články odborníků vyjadřujících se k dané problematice.

Mezi prvními články v médiích reagujících na Strategii byl rozhovor s Jiřím Pilařem ve víkendovém vydání Lidových novin⁷⁴. Je důležité opět připomenout, že Jiří Pilař patří k odpůrcům Strategie a prosazuje zachování současného systému praktických škol a odmítá jejich transformaci. Článek nesl název „, Vládní koncepce je strašně nebezpečná“.

K propuštění Marty Teplé z ministerstva se Jiří Pilař vyjadřuje jako k nevděku. Dle něj má právě p. Teplá lví podíl na rozvoji zvláštních škol. Uznává sice, že tvrzení a označení Strategie jako fanatismus, je vyhrocené, ale zároveň dodává, že na ministerstvu už padla mnohem horší rčení, za která nikdo potrestán nebyl.

⁷² Fanatismus, vzepřela se úřednice Dobešovi. Na školství skončila. *IDNES.CZ* [online]. 2011[cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/fanatismus-vzeprela-se-urednice-dobesovi-na-skolstvi-skoncila-pvc-/domaci.aspx?c=A111031_163027_domaci_jw

⁷³ MŠMT nechce rušit speciální a praktické školy, ani nařízení náhradní výchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 1.11.2011, [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/msmt-nechce-rusit-specialni-a-prakticke-skoly-ani-zarizeni>

⁷⁴ Vládní koncepce je strašně nebezpečná. *Lidové noviny*. 2011. ISSN 1213-1385

Jiří Pilař považuje vládní koncepci za nekritickou snahu vyřešit problém co nejrychleji. Tvrdí, že každý je pro inkluzi, tedy stav, kdy všechny školy vyučují všechny děti, nikdo nikoho nediskriminuje, což je ideální, a k čemuž je možné se blížit, ale který prý nikdy nenastane. Dle jeho slov není každý žák schopen se integrovat do jedné třídy, děti s lehkým mentálním postižením budou vždycky. Dětský kolektiv je nejkřutější prostředím. Pokud bude dítě s lehkým mentálním postižením přesunuto do třídy běžné školy, bude za permanentního otloukánka, bude dostávat špatné známky, spolužáci se mu budou vysmívat, což vede buď k tomu, že z dítěte se stane schizoid, neurotik, nebo agresivní člověk, jež bude mlátit všechny kolem sebe. Jednoduše řečeno, dle Jiřího Pilaře je Strategie jakousi výrobní linkou na neuspěšné děti. Situaci, jak ve třídě funguje dítě s LMP vedle asistenta pedagoga, si Jiří Pilař představuje následovně: „Povede to nejspíš k tomu, že se nikdo svou látku nenaučí pořádně. Učitel takovou situaci nebude schopen zvládat. Kdyby to byl jeden, dva žáci ve třídě, tak ano. Ale koncepce, která si klade za cíl totální inkluzi, musí předpokládat, že v jedné třídě se může sejít jeden sluchově postižený, dva mentálně postižení, jeden vozíčkář, děti s různými poruchami chování. Vozíčkář potřebuje na záchod, musí ho někdo odvézt, malé děti, které se počůravají, ti všichni potřebují specifickou péči. Ten učitel musí skončit na psychiatrii.“

Dále podotýká, že Strategie plánuje dát dětem s LMP do třídy běžné školy k ruce asistenta pedagoga, což je podle něj nemožné. Nejsou ani peníze, ani kvalifikovaní asistenti. Asistenty, kteří mají vzdělávání dle Strategie pouhé dva roky, nazývá „rychlouvašky“.

Dle výzkumu České školní inspekce je polovina žáků bez lehkého mentálního postižení vyučována v základních školách praktických, tedy školách určených právě pro děti s lehkým mentálním postižením. Argument Jiřího Pilaře vůči tomuto tvrzení je pádný. Tvrdí, že by bylo třeba zeptat se autorů tohoto průzkumu, na kolika školách ho dělali a kde ho dělali. Dle jeho názoru průzkum dělaný na deseti školách a v jedné oblasti České republiky, nemůže nikdy přinést obecný výsledek. Je důležité prozkoumat větší počet škol a z celé republiky, to pak může přinést reprezentativní výsledek. Dále by ho zajímalo, jakým způsobem průzkumníci zjišťovali daná data, neboť kdyby každý ředitel z oněch škol ukázal průzkumníkům osobní dokumentaci svých žáků, dopouštěl by se porušování zákona o osobních údajích.

Na otázku, proč máme v naší republice zvláštní školy, které v západních zemích nejsou, odpovídá Pilař velice trefnou otázkou: „A proč mají v některých západních zemích dávaných nám za vzor deset procent negramotných tak jako v Anglii? U nás je díky zvláštním školám téměř nulová negramotnost.“⁷⁵

Na výroky Jiřího Pilaře veřejně a poněkud ostře reagoval Viktor Piorecký, člen Agentury pro sociální začleňování.

Ve svém článku podotýká, že výzva asociace ani Pilařův text neobsahují žádný konkrétní argument, přesto varují před obrovským nebezpečím, které může Strategie způsobit. Ve zmíněné výzvě autoři například uvádí, že schválená strategie je „text nedemokratické povahy, preferující pouze jednu část našich občanů, eufemisticky pojmenovanou se sociálním znevýhodněním na úkor všech ostatních, kteří potřebují naprosto stejný zájem a podporu. Strategie je asi stejně tak nedemokratická, jako by byla nedemokratická strategie boje proti nezaměstnanosti, protože se zabývá pouze nezaměstnanými. Z tohoto pohledu je nedemokratická i celá speciální pedagogika, protože se zabývá pouze lidmi se speciálními vzdělávacími potřebami (o speciálních institucích, za které Asociace lobuje, nemluvě). Možná by proto měla následovat výzva Asociace speciálních pedagogů za zrušení speciální pedagogiky.“

Dále uvádí, že strategie je nastavena tak, aby ve vyšší míře podporovala školy hlavního vzdělávacího proudu a že nikde není psáno, že se mají překotně a masivně rušit základní školy praktické, jde pouze o omezení jejich počtu. Poněkud expresivně přiznává: „Ano, rušme základní školy praktické, ale posilujme především hlavní vzdělávací proud, aby školy praktické nebyly v horizontu několika let potřeba“.

⁷⁵ Dne 10.6. vyšel v Časopise Týden článek o negramotnosti od autorky Denisy Hanuskové, v němž píše následující statistiky týkající se negramotnosti v Evropě. Pro příklad zde uvádí negramotnost v procentech: Portugalsko 48 % , Norsko 7,9 % , Švédsko 7,5 % , Polsko 42,6 % , Británie 21,8 % , USA 20 % , Česko 15,7 % , Německo 14,4 % , Život s třemi křížky. HANUSKOVÁ, Denisa. *Člověk v tísni* [online]. 10.9.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?parent=&sid=&id=253&idArt=515>

Na obranu Strategie podotýká, že celý dokument byl psán odborníky z praxe, byl podložen několika výzkumy, tudíž se nejedná o dokument postrádající odbornost, jak tvrdí Jiří Pilař (v dopise pro premiéra P. Nečase). Nadále neváhá použít taková slova, jako že Jiří Pilař po odchodu z MŠMT „natruc během letních prázdnin založil Asociaci speciálních pedagogů a začal se ozývat jako příslovečná potrefená husa...“

Pravděpodobně nejostřejším výrokem celého dokumentu byla věta „Kritizuji ty speciální pedagogy, kteří nedokáží samostatně přemýšlet a odkrýt zájmy Jiřího Pilaře a jeho soukmenovníků a pro které je důležitější vlastní teplé místo než potřeby dětí.“⁷⁶

Dalšími zastánci Strategie boje proti sociálnímu vyloučení jsou například členové Koalice Společně do školy (viz.kapitola č.8.4), kteří dne 16.11. vydali Tiskovou zprávu k výročí rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ve věci D.H. a ostatní proti České republice. Ve zprávě obviňují ministerstvo za jeho liknavý přístup k nápravě této situace, která právě díky nezájmu ministerstva i nadále přetrvává. Vyzdvihují pochybnost plnění Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání, který je hlavním nástrojem naplňování štrasburského rozsudku. Poukazují na nečinnost vedení tohoto plánu, díky němuž více než polovina členů z NAPIVu vystoupila. Proto vyjadřují svou podporu Strategie boje proti sociálnímu vyloučení a rovněž vyzývají vládu k jejímu důslednému naplňování⁷⁷.

Velice zajímavý pohled na celou skutečnost přináší docentka Iva Švarcová. Na otázku jak se dívá na Strategii boje proti sociálnímu vyloučení odpověděla: „Přišlo mi zvláštní, že pokud v ní autoři mluví o bydlení nebo třeba o zaměstnanosti, používají vágní formulace – bylo by třeba, mělo by se atd. Když ale začnou hovořit o vzdělávání, jsou formulace velmi kategorické: Legislativně znemožnit zřizování a provozování základních škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením, zrušit přílohu rámcového vzdělávacího programu pro lehké mentální postižení. S konečnou platností rozhodnout o základních školách zřízených pro žáky s lehkým mentálním postižením

⁷⁶ Cílem strategie je, aby praktické školy nebyly za pár let potřeba. *Eduin* [online]. 9.11.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/titulka/cilem-strategie-je-aby-prakticke-skoly-nebyly-za-par-let-potreba/>

⁷⁷ Tisková zpráva k výročí rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ve věci D.H. a ostatní versus Česká republika. *Romea* [online]. 16.11.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/tiskova-zprava-k-vyroci-rozhodnuti-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-ve-strasburku-ve-veci-d-h-a-ostatni-versus-ceska>

k transformaci na školu hlavního vzdělávacího proudu a ke zrušení. Chápu to, rušit je snadnější než stavět“ lehce ironizuje I.Švarcová. Dle ní totiž zařazování všech dětí do běžných škol není krok pomáhající, ale diskriminační. Skutečnost, že v praktických školách jsou kolikrát i děti s IQ 50, které mají problém zvládnout i učivo škol praktických a najednou by měli být zasazeni do běžných škol, bez úpravy učiva dle jejich potřeb a učit se matematiku, fyziku, chemii či cizí jazyk s ostatními je děsivá a především nezodpovědná. I. Švarcová uvádí jako příklad trochu drastické přirovnání. „Je to obdobná situace, jako kdybychom děti, kterým chybí obě dolní končetiny, nutili běhat a skákat, protože na to mají právo jako všichni ostatní“.

Často také vyplouvá na povrch otázka, odkud se vůbec bere kritika na existenci a podstatu těchto škol. Iva Švarcová se domnívá, že se jedná především o zakrývací manévry související s problémy romského etnika. „Když se objeví, je to na koho svěst- zvláštní školy je nic nenaučily, proto nemohou najít práci. Přitom zvláštní školy řadě z nich poskytly vzdělanostní základ, díky němuž mohli ve svém vzdělávání pokračovat, jestliže chtěli“. Velkou roli v kritice toho segmentu školství prý také hrají finance, neboť zajisté provoz těchto škol představuje výrazný ekonomický a pedagogický nadstandard. Klíčovou roli také mohou dle docentky Švarcové hrát neziskové organizace, jež svou existenci staví na získávání evropských projektů. Toto je oblast, kde se mohou uchytit, tak vymýšlejí „vznosně znějící změny a čerpají finanční prostředky“. Koncepce dle jejího názoru nepochybně také bude otvírat prostor pro placené soukromé školy. A to z jednoduchého důvodu „po zrušení bývalých zvláštních škol pro děti s LMP nastoupí do škol základních. Učitelé si s těmito dětmi nebudou vědět rady, zvláště při vyšších počtech žáků ve třídě a kvalita vzdělávání půjde prudce dolů. A rodiče dětí, dnes běžně prosperujících, kteří chápou význam vzdělání a kteří na to budou mít peníze, budou hledat lepší možnost pro jejich výuku. Pro to se jim nabízí soukromé školy.“⁷⁸

⁷⁸ Jde sice o Romy, ale týká se to i ostatních: Postavíme učitele běžných škol před Sofiiinu volbu?. *Učiteléské noviny*. 2011, č. 41.

V případě, že se Strategie vážně uplatní, následuje jednoduchá, ba velice důležitá otázka „ kolik to bude stát“ . Odpověď nalezneme v rozhovoru s ředitelem Agentury pro sociální začleňování Martinem Šimáčkem.

Jednoduše řečeno, opatření obsažená ve Strategii budou znamenat roční navýšení veřejných výdajů na vzdělávání minimálně 9, maximálně 18 miliard korun. Jedná se prý pouze o kvalifikovaný odhad ÚIV, ČSÚ a OECD. Většina opatření prý předpokládá dočasné transformační náklady, které je možné financovat z prostředků Evropského sociálního fondu. Tyto transformační náklady však v příštím roce lze čerpat z prostředků strukturálních fondů.

Martin Šimáček si „transformaci paralelního systému základních škol zřízených pro děti s LMP tak, aby výsledný stav umožňoval vzdělávat všechny děti ve školách hlavního vzdělávacího proudu“ (jak doslova stojí ve Strategii) představuje jako přerod základních škol praktických na běžné základní školy. Cílový stav prý vypadá tak, že „ žák je v dostatečném předstihu před zahájením školní docházky vyšetřen školským poradenským zařízením. Je-li zjištěno riziko lehkého mentálního postižení, jsou žákovi školským poradenským zařízením navržena podpůrná opatření, s jejichž pomocí se začíná připravovat na základní školní docházku. Poté je na základě individuálního vzdělávacího plánu vzděláván podle RVP ZV v běžné základní škole“. Dále uvádí že individuální integrace v běžné třídě nemusí být jedinou formou vzdělání žáků s LMP. „ Školy mohou zřizovat také speciální třídy pro žáky s lehkým mentálním postižením. Tam by pak mohli žáci docházet trvale, či ještě lépe by sem mohli docházet jen na vybrané předměty.“

Vzhledem k nesouhlasným názorům vůči vládou přijaté Strategii lze počítat s její revizí. Na to však Šimáček odpovídá stručně a jasně. Uvádí, že po 12 měsíční přípravě Strategie, byl celý dokument předán do připomínkového řízení, kde byly všechny připomínky vypořádány, poté byla Strategie 21.9.2011 schválena vládou a podpořena ministerstvem v čele s ministrem Dobešem, tudíž je v současné době závazným materiálem vlády.⁷⁹

⁷⁹ Jde sice o Romy, ale týká se to i ostatních: Je potřeba nejméně devět, maximálně 18 miliard korun. *Učitel'ské noviny*. 2011, č. 41.

Pro Strategii boje proti sociálnímu vyloučení hlasoval i ministr školství Josef Dobeš. Ten ve svých odpovědích uvádí, že nikde není jednoznačně řečeno, že se budou rušit základní školy praktické. Je ale třeba je optimalizovat, protože dětí není tolik, na kolik je nastavena kapacita těchto škol. Strategie prý reagovala na situaci na Šluknovsku. Dodává, že sdělil na mikrofon, že vše co Strategie obnáší, má veliké nároky na rozpočet školství a to zhruba 15 miliard korun, sám prý neví, kde by tyto peníze vzal. Zároveň vnímá, že je to prioritou vlády a že se tyto peníze budou muset v roce 2013 hledat.⁸⁰

Dne 8. prosince 2011 se konala debata týkající se smysluplnosti Strategie boje proti sociálnímu vyloučení, v níž proti sobě vystoupili za strategii Martin Šimáček, ředitel Agentury pro sociální začleňování, Klára Laurenčíková a Lenka Felcmanová (členky České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání) a za opozici v Jiří Pilař (ASP), dále Stanislav Drbout a Marcela Bernardová.

Debata byla zpočátku zdvořilá a jaksí umírněná, po několika desítkách minut ovšem došlo k hlavnímu sporu obou stran. Nejdříve se každý z účastníků naprosto shodl v potřebnost inkluze v českém školství, dále na nutnosti přepracování financování školství, potřebě asistentů pedagoga a především na nutnosti postupně připravovat všechny školy hlavního vzdělávacího proudu na práci a vyučování dětí s lehkým mentálním postižením. Spor přišel v momentě, kdy se začalo jednat o termínech a realizovatelnosti koncepce. Asociace speciálních pedagogů poukazovala na nesprávnost termínů použitých ve Strategii, opozice oponovala tvrzením, že termíny nejsou tak důležité, jako samotný proces transformace praktických škol⁸¹.

K samotnému rušení základních škol praktických se vyjádřila i organizace Férová škola. (viz.kapitola 8.5) Na svých stránkách uvádí, že důvodem petice za zrušení praktických škol je, že učitele nechtějí slabší, pomalejší a problémové děti nechat usednout do lavic v běžných třídách. Odpověď na otázku, proč je transformace důležitá naleznete ve výpovědi klientky Férové školy : „To, že se na mé dítě dívají lidi u nás na vesnici jako na jiné, divné a nemocné, přes to jsem se již přenesla. Ale že ho

⁸⁰ Jde sice o Romy, ale týká se to i ostatních: Zrušení základních škol praktických neplánuji. *Učitelské noviny*. 2011, č. 41.

⁸¹ Celá nahrávka je k dispozici zde: <http://www.eduin.cz/titulka/poslechnete-si-debatu-o-smysluplnosti-ruseni-zakladnich-skol-praktickych/>

budou takto hodnotit učitelé a ředitelé škol je neprofesionální. Takhle to tu bylo přece kdysi. Jsem matkou a u svého dítěte mám povinnost školní docházky, ale když chci své dítě dát do běžné základní školy a v patnácti školách je odmítnuto, je chyba v systému. Doufám, že se to změní nejen pro mě, ale také pro ostatní rodiče, které takto bojují.⁸²

Mezi další výrazné osobnosti vstupující do diskuze bezpochyby patří Mgr. Jana Smetanová, bývalá členka Rady Pardubického kraje, v jejíž gesci byl rozvoj lidských zdrojů, celoživotní vzdělávání a zaměstnanost. V současné době působí jako ředitelka Základní školy v Pardubicích- Polabinách a je členkou zastupitelstva Pardubického kraje. Pracuje v krajském výboru pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost, kde se věnuje zejména problematice vzdělávání v návaznosti na trh práce. Dále působí ve funkci místopředsedkyně sdružení ODS Pardubice 12.

Významně se podílela například svými novinovými příspěvky pro Pardubický deník. V jednom z příspěvků Jana Smetanová vybízí rodiče, aby sepisovali petice, atakovali ministerstvo a využívali všech prostředků k zabránění naplnění schválené Strategie. Zároveň přidává možné dopady uplatnění Strategie.⁸³ (viz. petice níže).

Petici za zachování základních škol praktických podepsalo 17 819 rodičů žáků základních škol, učitelů základních škol a učitelů základních škol praktických. Připojili se tak k petici sepsané Asociací speciálních pedagogů, kterou již dříve podepsalo více než 23 000 osob. Svými podpisy dává každý signatář najevo nesouhlas se Strategií boje proti sociálnímu vyloučení, neboť principy sepsané v této strategii by v reálu mohly znemožnit vzdělávání dětí s LMP (dětí ze základních škol praktických) a zároveň dětí vzdělávajících se ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Žáci, kteří mají problémy s učením či chováním, narušují výuku tak, že ostatní spolužáci se nemohou na učivo soustředit a učitel nevyučuje, ale řeší kázeňské problémy. Movitější rodiče pak patrně z důvodu kvalitního vzdělávání svého dítěte budou vyhledávat soukromé školy a budou si platit za vzdělání, jež má dětem bezplatně poskytnout stát. Dále upozorňují na skutečnost, že stát nemá tolik finančních prostředků na takovéto plány. Co se týká

⁸² Rušení praktických škol? Ano, ale cestou transformace. *Férová škola* [online]. 3.2.2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://ferovaskola.cz/aktuality/ruseni-prakticky-skol-ano-ale-cestou-transformace-389.html>

⁸³ Rodiče, bijte na poplach, říká ředitelka polabinské školy: Smetanová: Děti, které selhávaly při vzdělávání v základních školách, se do nich opět vrátí. *Pardubický deník*. 2012. ISSN 0177-6967

romské populace, v petici doslova stojí že „ romská komunita Neuznává vzdělání jako svoji prioritu, a tak jsou pro romské děti praktické školy záchranou, nikoli ohrožením. Tam zvládnou výuku dle svých možností, a pokud chtějí, mohou pokračovat v učebním oboru na střední škole.“⁸⁴

Reakce ministra Josefa Dobeše na petici pro zachování stávajícího systému školství dne 9.2.2012

Ve své odpovědi ministr Dobeš píše: „Domnívám se, že k politování hodnému stavu, kdy se bojí školy pro žáky s mentální retardací o svůj osud a o osud svých žáků, došlo pouze mylnou interpretací některých pasáží Strategie boje proti sociálnímu vyloučení. V souvislosti s Vaší obavou týkající se realizace Strategie a jejich dopadů bych Vás chtěl ubezpečit, že česká školská ústava bude i nadále nastavena tak, aby v ní nacházelo příležitost pro vzdělávání v odpovídajícím rozsahu i kvalitě každé dítě, žák a student. Českou republiku k tomu, mimo základního „rozměru lidské zodpovědnosti“, zavazuje i Úmluva o právech osob s postižením, která byla podepsána v New Yorku dne 30. března 2007 a byla ratifikována dne 28. září 2009. Článek 34 Úmluvy ukládá účastnickým státům zajistit pro děti a žáky se zdravotním postižením vhodné a rovné podmínky v přístupu ke vzdělávání, které odpovídá potřebám, v odstavci 2b) pak i vzdělávání formou individuální integrace.“

Zároveň uvádí, že nikde není uvedeno, že by mělo dojít ke zrušení praktických škol a že je naopak důležité zachovat praktické a speciální školy žákům, kteří podporují speciální, individuální pomoc a péči při vzdělávání.⁸⁵

⁸⁴ Pozitivní diskriminace Romů prý pouze vyvolává napětí: „Záměr vlády reálně ohrožuje vzdělávání všech dětí“ píše ředitelka školy Jana Smetanová. *Pardubický deník*. 2012. ISSN 0177– 6967.

⁸⁵ Odpověď MŠMT na petici proti rušení praktických škol. *Klíč ke vzdělání: Školský portál Pardubického kraje* [online]. 19.2.2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné: <http://www.klickevzdelani.cz/Management%20kol/Sborovna/Dal%C5%A1kol/Sborovna/Dal%C5%A1%C3%AD%C3%BAskaI%C3%ADpedagoga/tabid/153/articleType/ArticleView/articleId/576/Odpoved-MSMT-na-petici-proti-ruseni-praktickych-skol.aspx>

Nyní je nutné si připomenout dvě důležitá fakta.

1. Ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení doslova stojí „legislativně znemožnit zřizování a provozování základních škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením“
2. Ministr školství Josef Dobeš hlasoval PRO Strategii.

Je tedy ministrova odpověď relevantní s těmito skutečnostmi?

V této době obdržela rovněž odpověď na svůj dopis i Asociace speciálních pedagogů odpověď a to od předsedy vlády Petra Nečase. V ní předseda vlády mimo jiné upozorňuje na to, že Strategie nechce rušit základní školy praktické, ale pouze je transformovat do hlavního vzdělávacího proudu. Uvádí, že inkluzivní vzdělávání zajistí efektivní a dlouhodobě výrazné výhody pro všechny děti.

V odpovědi se rovněž vyskytuje věta ve znění: „Domnívám se, že k politování hodnému stavu, kdy se bojí školy pro žáky s mentální retardací o svůj osud a o osud svých žáků, došlo pouze mylnou interpretací některých pasáží Strategie boje proti sociálnímu vyloučení.“

Na závěr odpovědi doslova uvádí: „V souvislosti s Vaší obavou týkající se realizace Strategie a jejich dopadů bych Vás chtěl ubezpečit, že česká školská soustava bude i nadále nastavena tak, aby v ní nacházelo příležitost pro vzdělávání v odpovídajícím rozsahu i kvalitě každé dítě, žák a student. Českou republiku k tomu, mimo základního „rozměru lidské zodpovědnosti“, zavazuje i Úmluva o právech osob s postižením, která byla podepsána v New Yorku dne 30. března 2007 a byla ratifikována dne 28. září 2009. Článek 34 Úmluvy ukládá účastnickým státům zajistit pro děti a žáky se zdravotním postižením vhodné a rovné podmínky v přístupu ke vzdělávání, které odpovídá potřebám, v odstavci 2b) pak i vzdělávání formou individuální integrace.“⁸⁶

⁸⁶ Odpověď předsedy vlády Petra Nečase. In: *Dopisy ministrowi a premiérovi a jejich odpovědi* [online]. 2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/Necas_-_odpoved_1.jpg

Na první pohled znatelný fakt, že některé věty v odpovědích Nečase a Dobeše jsou naprosto totožné, už nepotřebuje žádný komentář. Ptáme se tedy - kdo je autorem těchto dopisů?

Diskuze a neustálé komentování kolem Strategie pokračuje. Webové stránky a tisk plní nejrůznější připomínky, články a reakce, kladné i záporné.

Do veřejné debaty se také přidala poslankyně KSČM Gabriela Hubáčková svým příspěvkem na internetu, v němž mimo jiné tvrdí, že „ač je Strategie 90 stránkovým dokumentem, je velmi málo použitelná v praxi“. Dle jejích slov je celá Strategie obalena líbivými slovy o tom, že se dětem lépe umožní sociální začlenění do společnosti, ale ve skutečnosti jde o pravý opak. Dokládá rovněž svou pochybnost o tom, že dokument byl zpracován opravdovými pedagogickými odborníky, kterým jde především o děti⁸⁷.

Týdeník Učitelství noviny v jednom ze svých vydání⁸⁸ popisuje schůzi v poslanecké sněmovně za účelem debaty kolem Strategie. Na schůzi se sešli představitelé asociací, starostů, neziskových organizací, lidé ze základních škol praktických i základních škol běžných a zástupci ministerstva školství. Diskuze ze zúčastnila rovněž i vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková a ředitel Agentury pro sociální začleňování Martin Šimáček.

Za ministerstvo školství byl přítomen Mgr. Jakub Stárek, vrchní ředitel sekce vzdělávání, jež za své vystoupení v auditoriu sklídl potlesk. Strategii totiž vytkl nedotaženost, neodbornost a nepřesnost. Přikývl promyšlené, postupné a řízené transformaci, ale ne zrušení základních škol praktických, jak je psáno ve Strategii, a zároveň upozornil na finanční náročnost Strategie, jde totiž vysoko nad rámec rozpočtu školství. Cituji jeho slova: „Nebude –li posílen rozpočet ministerstva školství, je možné podle něho naplňovat záměry Strategie formálně, nikoliv však reálně.“

Prezidentka Asociace ředitelů ZŠ ČR, Hana Stýblová upozorňuje na skutečnost, že všichni pedagogové jsou pro inkluzivní vzdělávání, ale zároveň dodává, že

⁸⁷ Hubáčková (KSČM): Boj proti sociálnímu vyloučení nebo jen další škrtý?. *Celebrity.net* [online]. 2012[cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://celebritynet.cz/clanek/22333/hubackova-kscm-boj-proti-socialnimu-vyloucenimu-nebo-jen-dalsi-skrty>

⁸⁸ Vzdělávací část strategie je zralá na změnu. *Učitelství noviny*. 2012, č. 8

v současné době není na běžných školách inkluzivní vzdělávání reálné. Připomíná svou pochybnost o tom, zda-li byla Strategie skutečně projednávána s odborníky, jak je v ní psáno. Doslova řekla: „Mám z dokumentu pocit, že byl psán na zakázku některých neziskových organizací, které na proklamované pomoci sociálně znevýhodněným staví svoji existenci.“ Zároveň sděluje své pochybnosti ohledně tvrzení, že do základních škol praktických chodí 1/3 romských dětí. Táže se tedy- a co ty dvě třetiny neromských žáků těchto škol? O ty se podle ní nikdo nestará. Říká: „Romský problém nebude vyřešen zrušením praktických škol, jen se tak otevře prostor pro chaotickou činnost neziskových organizací“. Své vystoupení doplňuje riziky, která by mohla nastat při okamžitém zavedení inkluzivního vzdělávání. Těmi jsou dle ní nedostatek finančních prostředků, chybějící speciálně pedagogická odbornost učitelů, nedostatečná odborná podpora pedagogů a nedostatek asistentů pedagoga.

Na setkání nechyběl ani Jiří Pilař, předseda Asociace speciálních pedagogů, který odmítá tvrzení, že by speciální pedagogové nebyli pro inkluzi, protože se bojí o svá místa. Říká: „Nechráním svoje místa, ale svoje žáky“. Prohlašuje, v mnohých bodech ve Strategii mu schází odborné doložení východisek pro některá doporučení.

Vládní zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková prohlásila, že si práce speciálních pedagogů váží, že není chyba v nich, ale v systému vzdělávání. Co se týče Strategie, upozorňuje na fakt, že jde o první vládní dokument, který bude řešit problémy sociálně vyloučených lokalit, který byl schválen vládou a ministrem školství Josefem Dobešem a ke kterému při schvalování nebyly žádné připomínky. Zároveň uznává, že o některých opatřeních lze diskutovat, zda jsou proveditelná, ale že základ Strategie je správný. Co je ovšem pozoruhodné, že během celého svého vystoupení používala i přes opakované napomínání z publika termín „lehká mentální dysfunkce“ místo obvyklých lehká mentální retardace, nebo lehké mentální postižení.

Podle názoru Martina Šimáčka, ředitele Agentury pro sociální začleňování Strategie směřuje k narovnání možností dětí ve vzdělávání. Ve zmínce o transformaci ZŠ praktických zdůraznil využití zkušeností pedagogů, kteří v nich v současné době pracují.

Za nejmotivnější proslov lze bezpochyby považovat vystoupení europoslance Jaromíra Kohlíčka. Upozorňuje na častou ngramotnost Romů v západních státech

větou: „ I u Evropského soudu pro lidská práva dělají z těch z východu pitomce, ale na rozdíl od nich u nás jsme romskou otázku začali řešit“. Zároveň prohlásil: „ Rušit školy pro děti s postižením je na kriminál!“.

Na závěr setkání vystoupila jedna z organizátorek semináře, poslankyně Vlasta Bohdalová se slovy: „ Romský problém vznikl v 50. letech, kdy jsme jim vzali vozy a nastěhovali je do bytovek,“ říká a M. Šimůnek, který mimochodem v průběhu diskuze odešel s tím , že už to nemůže poslouchat, obrací oči v sloup. Dle Bohdalové byla Strategie přijata zřejmě kvůli štrasburskému rozsudku z roku 2007. Dodává, že pan ministr Dobeš, sice strategii podepsal, ale dle jejího názoru ji vůbec nečetl a navrhuje, aby se otevřelo jednání zástupců Agentury, ministerstva školství a školského výboru, neboť některé pasáže Strategie týkající se vzdělávání je potřeba revidovat a některé rušit“.

Shrnutí důležitých okamžiků a námětů z diskuze

Tato diskuze nám shrnula několik možných dopadů, které by mohly nastat při zrušení základních škol praktických. Pojdme si nyní krátce zrekapitulovat některé její body. Jak je patrné, všichni, kdo vystupují v této diskuzi jsou pro inkluzivní vzdělávání, ovšem značná část výrazně nesouhlasí s rušením základních škol praktických a rozhodně si nemyslí, že by tento krok zlepšil situaci Romů ve vzdělávání. Obranou proti okamžité aplikaci inkluzivního vzdělávání je především nedostatek financí a nepřipravenost školského prostředí, což je pro aplikaci inkluzivního vzdělávání naprosto nezbytné. Zasvěcení odborníci se pochopitelně bojí o osud dětí, které navštěvují ZŠ praktické a rovněž o samotné ZŠ praktické.

Jak to tedy bude dál pokračovat? Spor o Strategii se vleče již od září r. 2011, kdy byl tento dokument vládou schválen. Zatím jsme byli pouze svědky různých reakcí, petic, dokumentů a mnohdy i ostré výměny názorů, z nichž bohužel zatím žádné výstupy nevzešly. Celá diskuze se začala ubírat úplně do jiných směrů a doslova se ztratila původní myšlenka - inkluzivní vzdělávání. Nejedná se v tuto chvíli pouze o prestiž několika figurantů vystupujících v diskuzi? Nedošlo k silné politizaci daného problému? Nezapomněli jsme v tuto chvíli na ty, kterých se to nejvíce týká- na děti? Kdo stane na pomyslném stupni vítězů?...

11. KULATÝ STŮL

V rámci zpracování své práce jsem měla možnost se zúčastnit semináře Kulatého stolu, jenž organizuje výše zmíněná koalice Společně do školy⁸⁹. (viz. kapitola 8.4) Semináře jsou určeny pro všechny příznivce inkluzivního vzdělávání a odborníky pracující s dětmi v běžné, či praktické základní škole a také pro veřejnost. Cílem seminářů, které se v různém časovém odstupu konají ve více městech České republiky, je zmapování procesů, postupů a podmínek pro zajištění inkluzivního vzdělávání v našem školství. Zúčastnění mají možnost projevu a vlastních připomínek a zkušeností k danému tématu. Konkrétní výstupy a výsledky ze seminářů poté Koalice Společně do školy zpracovává a následně prezentuje Senátu a Parlamentu ČR.

Pro tuto pasáž bakalářské práce volím reportážovou dokumentační formu textu, abych lépe přiblížila atmosféru celého setkání. Je nezbytné zdůraznit postoje všech účastníků semináře, už jen z toho důvodu, že veškeré výstupy a názory všech přítomných budou posléze prezentovány Senátu České republiky. Taktéž považuji za nezbytnou deskripci celého průběhu semináře se všemi aspekty, neboť právě na těchto setkáních lze nejlépe demonstrovat snahu odborníků a veřejnosti čelit vládním rozhodnutím a to silou vlastních odborných a praktických zkušeností.

Seminář se konal dne 9. 3. 2012 v Praze na Středočeském krajském úřadě. Zúčastnilo se celkem 28 lidí, zejména odborníci přes vzdělávání, mezi nimi ředitelé a učitelé škol běžných i praktických, zastoupení tu měly i pedagogicko-psychologické poradny a ministerstvo školství.

Koordinátorka projektu Anna Pechová nejprve stručně představila koalici Společně do školy a hned poté dala prostor zúčastněným k připomínkování.

První otázkou jedné z účastnic semináře bylo „kdo je vlastně Rom?“. Tato otázka rozpoutala ohromnou debatu. Všichni přítomní se klaní k definici „ Romem je ten, kdo se Romem cítí, ne ten, kdo je okolím za Roma považován“. Načež se ozvala naprostá většina přítomných učitelů, učitelek a ředitelek základních škol, jež si stojí za tím, že ve své škole nemají jediného Roma, neboť i kdyby měli, sami je za Romy

⁸⁹ Koalice Společně do školy je zastřešující institucí 18 nevládních organizací, které působí v oblasti vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí. Koalice se zaměřuje na práci v oblasti inkluzivního vzdělávání a sleduje změny vyplývající z legislativních opatření.

nepovažují. Debata se po pár minutách zklidnila a samovolně přeskočila do tématu kolem Evropského soudu pro lidská práva z r. 2007, který shledal v naší republice diskriminaci Romů v oblasti vzdělávání. Naprostá většina účastníků s rozsudkem nesouhlasila. Uznávají, že diskriminace v naší republice je přítomna, ovšem rozsudek nebyl oprávněn. Do debaty jsem vstoupila i já a to tvrzením, že Jiří Pilař osobně rozeslal všem poškozeným stěžovatelům dopis, v němž jim nabízel adekvátní vzdělání a možnost docházení na kvalitní střední školu, ovšem od žádného z nich dosud nedostal odpověď. Má odpověď sklidila ohlas a bylo zjevné i souhlasné přitakávání hlavami mnohých přítomných. Zástupkyně ministerstva školství poněkud sklesle prohlásila, že bohužel nemáme v naší republice schopné právníky, jež by obhajovali, že naše vzdělávání neporušuje demokratické principy práva na vzdělání. Ostrou připomínku rovněž vznesla jedna z účastnic, která prohlásila, že veškeré statistiky ČSI dle jejího názoru jaksi „pomáhaly“ rozsudku a že byly na objednávku.

Za bezpochyby nejeemotivnější projev celého semináře lze považovat výstup paní, jež zde zastupovala ministerstvo školství. Uznává fakt, že média bezdůvodně útočí na pracovníky praktických škol tvrzením, že jsou proti inkluzi, neboť si chrání svá místa. Nabývá dojmu, že veškerá vina těchto problémů je svalena právě na ně, že za všechno mohou zvláštní školy, neboť dětem neposkytují kvalitní vzdělávání. Zároveň dodává, že celý odbor speciálního vzdělávání na ministerstvu školství se staví na stranu speciálních pedagogů, i kdyby sami pracovníci ministerstva měli za tento čin zaplatit svým místem na ministerstvu. Zároveň podotkla, že se semináře účastní z vlastní iniciativy a potřeby vyslechnout si osoby, jichž se Strategie týká.

V neposlední řadě přišla také výměna názorů na funkci neziskových organizací. Jedna z účastnic semináře prohlásila, že „slavná strategie byla zaručeně objednána na zakázku neziskových organizací, která si na tom nahrabala miliony, neboť právě tyto organizace čerpají finance z grantů, a kde jinde by se měly uchytit než právě zde.“ Vyzvala přítomné, aby zvedli svou ruku, pokud s jejím názorem souhlasí. Téměř $\frac{3}{4}$ účastníků tak učinily.

Následovala 30 minutová přestávka, po níž přišla na řadu druhá část diskuze, v níž Koalice Společně do školy vyzvala přítomné, aby podali konkrétní návrhy a opatření, jež by měli zlepšit situaci ohledně vzdělávání žáků sociálně znevýhodněných a žáků s lehkým mentálním postižením. Zároveň znovu upozornila, že veškeré návrhy

a opatření zde formulované budou poté předány Poslanecké směrovně, Senátu a ministerstvu školství.

Tvrzení, na kterém se shodla naprostá většina přítomných bylo, že pokud má dítě být úspěšné, musí se s ním i s jeho rodinou začít pracovat již od útlého věku, tedy posílit ranou péčí. Tím poukázali na značnou absenci terénních pracovníků neziskových organizací, jež by měli pracovat s rodinami dětí s lehkým mentálním postižením a dětí sociálně znevýhodněných. Peníze z dotací, fondů a grantů by měly být směřovány právě do těchto rodin a na platy terénních pracovníků. K tomuto kroku je nezbytné zahájení spolupráce s Ministerstvem práce a sociálních věcí a s Ministerstvem zdravotnictví, neboť nelze, aby tyto kroky „suplovalo“ samo Ministerstvo školství.

Dále je třeba legislativně zakotvit standardy práce asistenta pedagoga a terénních pracovníků, zvýšit jejich platy a zavést možnost tohoto zaměstnání do evidence Úřadu práce. Zavést do programů vysokých škol více oborů a předmětů skýtající toto zaměření a zároveň vyškolit odborníky a umožnit jim uplatnění v této sféře.

Jako řešení velké početnosti různých programů, které mají řešit konkrétní situaci vidí většina přítomných tak, že by se měly zjednodušit a stmelit operační programy z mnoha proudů na jeden funkční a efektivní, jenž bude veden špičkovým managementem a s kterým bude seznámena odborná i laická veřejnost.

Absolutní nesouhlas s vládou přijatou Strategii boje proti sociálnímu vyloučení vyjádřili téměř všichni přítomní. Poukazují na její direktivnost a neefektivnost. Navrhují revizi Strategie a uchopení celé podstaty věci v praktické rovině, v terénu a ze zkušeností lidí, kteří s lidmi a žáky (dětmi), o kterých se ve Strategii hovoří, pracují.

Nejkonkrétnějším výstupem celého semináře byl návrh na řešení financování školství. To by dle přítomných nemělo být řešeno projektově, nýbrž systémově. Projekty jsou drahé, je jich mnoho a málo z nich je efektivních. Situace si žádá myslet do budoucna, proto je třeba řešit financování školství systémově.

Koalice Společně do školy tedy obdržela početné množství připomínek, návrhů, opatření a názorů. Čas ukáže, zda-li tyto návrhy budou uplatněny, nebo smeteny tak řečeno pod povrch.

Seminář se rovněž neobešel bez několika ostřejších výměn názorů. Přestože Koalice Společně do školy podporuje Strategii boje proti sociálnímu vyloučení, byla ochotna velkou část názorů přítomných akceptovat a upřímně řečeno, na mnoho z nich ani nebyla schopna adekvátně reagovat. Seminář byl učebnicovým příkladem toho, jak velký je rozdíl mezi lidmi, kteří skutečně dlouhá léta pracují s dětmi s LMP nebo sociálně znevýhodněnými a mezi těmi na straně druhé, kteří dokáží o takovýchto dětech pouze hovořit, ale nikterak blíže je neznají. Odborníci, jako jsou učitelé, ředitelé a pracovníci pedagogicko-psychologických poraden mohou dát těmto věcem skutečný přínos, neboť jsou s těmito dětmi v pravidelném bezprostředním styku.

Výzkumná část

Pro výzkum daného tématu jsem zvolila polostandardizovaný rozhovor se čtyřmi osobami relevantními k danému tématu a jednoduché anketní šetření, za účelem zjištění znalosti této problematiky laické veřejnosti

12. ROZHOVORY

Respondenty mých rozhovorů jsem oslovila prostřednictvím e-mailové korespondence, v níž jsme se závazně dohodli na termínu schůzky.

Pro srovnání odpovědí všech dotazovaných odborníků jsem zvolila pro všechny respondenty obdobné otázky pro snazší vyvození závěru. K sepisování odpovědí jsem zvolila pouze psaní poznámek. Výběr otázek byl založen buď na větším prohloubení dané tematiky, nebo pro získání odpovědí, které se v médiích nedozvíme.

12.1 Rozhovor s Janou Smetanovou⁹⁰

Dne 8. 3. 2012 jsem položila pár otázek Janě Smetanové, ředitelce ZŠ Polabiny v Pardubicích. Jana Smetanová figuruje v celé diskuzi především jako autorka jedné z petic reagujících na Strategii boje proti sociálnímu vyloučení zaslaných vládě a ministerstvu školství. V této práci jsme byli svědky i odpovědi ministra Josefa Dobeše na její petici. Na otázku, jak je spokojena s jeho reakcí odpověděla pouze: „ Spokojena vůbec nejsem. Bohužel nabývám dojmu, že pan ministr Strategii vůbec nečetl a ve své odpovědi na ni vůbec nereaguje.“

Zajímal mne také názor Jany Smetanové na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, který naši republiku odsoudil za diskriminaci Romů ve vzdělávání. Dle Jany Smetanové rozsudek není oprávněn. Stojí za názorem, že romské děti v naší republice mají dostatek možností se vzdělávat, bohužel málokterý Rom tyto možnosti využívá a zároveň dodává, že Velká Británie je nám sice dáována za vzor, jako země,

⁹⁰ Rozhovor se konal dne 8.3.2012 v budově Základní školy v Polabinách II. v Pardubicích. Délka rozhovoru: 45 minut.

kteřá všem dětem poskytuje rovný přístup ke vzdělání, ale proč tedy romští rodiče žádají britské školy o možnost individuálního vzdělávání pro své potomky?

Na řadu přišla Strategie boje proti sociálnímu vyloučení. Jak již víme, Jana Smetanová proti tomuto dokumentu ztvárnila petici, kterou podepsalo téměř 18 000 občanů České republiky. Autorka petice se nejvíce obává toho, že na ministerstvo přijde aktivista, kterému se Strategii podaří uvést v platnost a to bez finančního pokrytí. Dodává, že školství nemá peníze na skripta, učebnice a vzdělávací pomůcky a opravdu netuší, kde najednou vezme finance na platy a školení asistentů pedagoga a další opatření spojené se Strategií. Zároveň dodává, že se inkluzi nikdo nebrání, ale takovýto krok se musí uvést do předem připraveného prostředí a s jistým finančním pokrytím, jinak bude uplatnění Strategie velice nebezpečné.

Zajímalo mne, jakými způsoby se kromě petice Jana Smetanová angažuje ve veřejné debatě ohledně Strategie. Pro názornou ukázkou mi darovala několik článků, kterými přispěla do Pardubického deníku⁹¹ a dále zmínila svou spolupráci se členy školského výboru v parlamentu.

Bylo zajímavé pozorovat i styl nonverbální komunikace respondenta, paní Smetanová působila sympaticky, upřímně a z jejího vyjadřování bylo cítit velké zapálení pro danou skutečnost a absolutní nesouhlas s vládním dokumentem Strategie.

12.2 Rozhovor s Martinem Odehnalem⁹²

Druhým respondentem v pořadí byl Martin Odehnal, bývalý bezpečnostní ředitel ministerstva školství, nyní působící na Generálním ředitelství Úřadu práce v Praze.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva proti ČR nazval doslova právním neštěstím. Dle jeho názoru bude jednou tento rozsudek v právních učebnicích jako příklad nešťastného a nepovedeného rozhodnutí.

⁹¹ Články z deníků jsou použity v kapitole č. 10

⁹² Rozhovor se konal dne 15.3.2012 v budově Generálního ředitelství Úřadu vlády v Praze 2. Délka návštěvy činila 90 minut.

Na otázku ohledně Strategie a jejím možném uplatnění reagoval pan Odehnal s obavami. Dle jeho názoru by její uplatnění mělo naprosto zdrcující dopady. „ Je důležité zaměřit se na to, co funguje a co se osvědčí, nikoliv na to, co dobře vypadá. Je třeba nejmíň 15 let příprav na postupné zrušení základních škol praktických, které povedou k hlavním změnám hlavního vzdělávacího proudu“.

V této souvislosti mě napadla otázka, jaké nástroje jsou dle něho potřebné k takovéto změně. Hlavní potřebu pan Odehnal vidí ve změně přípravy pedagogů a asistentů pedagogů, nastavení standardů jejich práce, dále změnu předmětových didaktik, to znamená způsob, jakým učit děti demotivované, nevzdělané, jakým způsobem učit dané předměty, do toho je dle něj třeba investovat finance. Lehce ironicky dodal, že by Strategii boje proti sociálnímu vyloučení, především tu část, jež hovoří o vzdělávání, přejmenoval na „Strategii pro posílení sociálního vyloučení.“

Rovněž mě zajímalo, jakým způsobem se M. Odehnal angažuje ve veřejné debatě ohledně Strategie, odpověď jsem dostala záhy. Martin Odehnal je velkým přítelem Jiřího Pilaře, předsedy ASP. Snaží se názory a postoje ASP korigovat tak, aby zabránil nedorozumění mezi oběma stranami. Svými články do novin a komunikací s poslanci se snaží dané věci dávat do kontextu tak, aby i ti, kteří nepůsobí jako pedagogové pochopili, že záměry Strategie nepřinesou kladné výsledky.

Debata se začala ubírat k samotnému rušení praktických škol. V souvislosti s touto problematikou jsme začali hovořit o možných kořenech útoků na existenci těchto škol. Pan Odehnal přinesl do rozhovoru velice zajímavý pohled na věc. Nazval rušení škol praktických jako „nešťastný vedlejší by-product lidskoprávní agendy“. Jednoduše řečeno, došlo prý k absolutnímu neporozumění příčinám složitosti těchto problémů. Vysvětlení jsem dostala na příkladu: „ Doktor udělá svému pacientovi špatnou diagnózu. Od špatné diagnózy se logicky odpíchne i špatná léčba. Špatná léčba tedy začne léčit něco, co není, co neexistuje, takže je vlastně celá k ničemu. Při aplikaci na daný problém lze říci, že řada špatně koncipovaných otázek vedla ke špatně koncipovaným odpovědím. Místo otázky jestli jsou základní školy praktické dobré, nebo špatné, bychom se radši měli ptát, jestli jsou základní školy praktické dobré nebo špatné pro děti, které do nich chodí?“

Myslím, že tento názor již nepotřebuje žádný komentář. Pan Odehnal je skutečně odborník na svém místě, který disponuje letitými zkušenostmi a znalostmi nejen ohledně tohoto tématu.

12.3 Rozhovor s Jiřím Pilařem⁹³

V dalších dnech jsem v rámci výzkumu navštívila Magistrát hlavního města Prahy, kde na odboru školství pracuje Jiří Pilař. V minulosti působil jako šéf odboru speciálního vzdělávání na ministerstvu školství. Pracoval taktéž jako vychovatel delikventní mládeže a mladých toxikomanů v pražských výchovných ústavech. Vedle spousty zážitků a příběhů z jeho minulého zaměstnání jsem si vyslechla jeho osobní názor na diskriminaci Romů. Dle jeho názoru si celou diskriminaci ochránci lidských práv vyložili tak, že jsou Romové diskriminováni v první řadě kvůli jejich barvě pleti, ale nezohledňují ostatní věci. Jako bývalý vychovatel delikventní mládeže se setkal se spoustou problémových Romů a značnou část jich v rozhovoru označil jako pseudomentálně postižené. Zeptala jsem se, co tento termín označuje. Jednoduchým výkladem mi vysvětlil, že to jsou ti, kteří „mají větší potenciál, ale nevyužívají ho“. „Stejně jako jiné orgány v těle, i mozek je orgán, který musí být živěn, a když není, projevuje se to v různých formách- agresivita, kriminalita či jiné sociálně-patologické jevy“.

Za svého působení na ministerstvu školství Jiří Pilař spolu s ostatními odborníky změnil název zvláštní škola na Základní škola praktická. Zajímalo mě, co je vedlo k tomuto opatření. Jiří Pilař přiznal chybu ve změně termínu a odpověděl: „Nahradili jsme termín z prostého důvodu. V době mého působení na ministerstvu jsme byli pod tlakem ochránců práv a lidí, kteří chtěli zvláštní školy zrušit. Trochu naivně jsme se domnívali, že když změním název Zvláštní škola, pomine jeho stigma a s ním i tlak na zrušení. Ale tlak bohužel nepolevil. Jednoduše název základní škola praktická bolí méně než název Zvláštní škola.“

Reagovala jsem tvrzením, že na tuto skutečnost spousta lidí reagovalo tím, že se sice změnil název těchto škol, ale jejich podstata zůstala úplně stejná, s čímž Jiří Pilař nesouhlasil. Odvětil, že se rozšířila výuka např. o anglický jazyk a celkově byl celý

⁹³ Rozhovor se konal 20.3.2012, v budově Magistrátu hlavního města Prahy v Praze 6, Vysočanech. Celková délka rozhovoru činila 45 minut

vzdělávací program pro tyto školy rozšířen tak, aby absolventi získali základní všeobecný rozhled.

Za velice zajímavé zjištění lze považovat fakt, že po vynesení rozsudku Evropského soudu pro lidská práva Jiří Pilař osobně rozeslal všem 18 romským stěžovatelům dopis s nabídkou plnohodnotného do vzdělání a vstupem na střední školu. „Cítil jsem povinnost jim toto nabídnout“, doslova řekl. Ovšem doposud neobdržel ani jednu odpověď.

Jelikož Jiřího Pilaře lze považovat za výrazně vystupující osobnost v dané problematice, který mnohokrát atakoval vládu svými peticemi a dopisy, zeptala jsem se, zda-li si myslí, že se začalo ve vládě něco konkrétního řešit. S úsměvem odpověděl: „Neřeší nic. Ale musíte být optimista“.

Co se týká Strategie, Jiří Pilař podotkl viditelnou provázanost spolupráce s neziskovými organizacemi. Rovněž zastává názor, že tento dokument je pouhou zakázkou těchto organizací. Samotné možné rušení praktických škol přirovnal velmi trefně: „Aby mě nebolely zuby, zruším zubaře“.

Rozhovor s Jiřím Pilařem značně přispěl k doplnění tmavých míst celé práce. Nejen že jsme si objasnili změnu názvu zvláštních škol, ale rovněž jsme se dozvěděli, že stěžovatelům, kteří na nás podali žalobu k Evropskému soudu, bylo nabídnuto do vzdělání, ovšem žádný z nich na nabídku ani nereagoval. Kdo jiný by měl v takovém rozsahu vstupovat do veřejných debat kolem rušení praktických škol, než odborník jako je Jiří Pilař?

Abychom zachovali objektivitu celé práce, bylo třeba zeptat se i tzv. „druhé strany“, neboli oponenta předchozích respondentů.

12.4 Rozhovor s Josefem Dobešem⁹⁴

Dne 6. 3. 2012 jsem navštívila Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v Praze, na Újezdě, konkrétně ministra školství Josefa Dobeše. Vzhledem k jistě vytíženému pracovnímu programu mi pro rozhovor bylo přislíbeno deset minut, z nichž posléze bylo minut dvacet pět.

Primárním úmyslem tohoto rozhovoru bylo zajištění pohledu na celou tuto problematiku z jiného úhlu pohledu. Hned na úvod padla otázka, jaký je osobní názor pana ministra na oprávněnost rozsudku ESLP. Dle Josefa Dobeše je rozsudek naprosto oprávněn. Svou odpověď zakládá na statistikách, které hovoří o 27% romských dětí, které jsou neoprávněně umísťovány do praktických škol a doložené statistiky prý nikdo nevymluví. Zároveň dodává, že Česká školní inspekce kontroluje, zda-li nejsou děti neprávem umísťovány do těchto zařízení a v případě že ano, čekají tyto školy postihy.

Vzhledem k velké kritice Strategie jsem chtěla zjistit, jestli má pan Dobeš, jakožto ministr školství nějaké záložní alternativy, nebo osobní představy v případě, že by se Strategie, byť je schválena vládou neuplatnila. Bylo mi vysvětleno, že Strategie je ve svém smyslu vize, která má zanalyzovat potřeby do roku 2015. Přiznává, že například vzhledem k úsporám je ve Strategii obsažena spousta nereálných věcí. Na vládě prý řekl, že Strategii odsouhlasí, ale zároveň netuší, kde sebere z rozpočtu ministerstva školství 15 miliard korun.

„Já tu strategii beru jako signál vlády, že chce podporovat alternativní věci, že chce podporovat adopci, pěstounství, což je správně, na druhou stranu je to potřeba reálně vyvážit, neboť vždy bohužel budou děti, které budou potřebovat ústavní výchovu a vždy budou děti, které budou mimo hlavní vzdělávací proud a budou potřebovat specialisty a těch se nesmíme zbavit, ba naopak si jich máme vážit, jejich práce je velice těžká.“

⁹⁴ Rozhovor se konal dne 6. 3. 2012 v budově Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v Praze na Újezdě. Celková délka rozhovoru činila 25 minut.

Stále mě ovšem neopouští snaha o zjištění ministrova názoru na kritiku Strategie. Ptám se proto: „Uznáváte, že některé argumenty oponentů jsou věcně relevantní k dané věci? Tím myslím samozřejmě fakt, že všichni, včetně oponentů jsou pro inkluzi, ale každý jiným způsobem. Jako problém oponenti vidí především to, že naše školství není dostatečně připravené, nemá dostatek pracovníků ani prostředků pro tuto formu inkluze. Četla jsem, že nynější speciální pedagogové vyučující na základních školách praktických nechtějí přejít do škol hlavního vzdělávacího proudu do role asistenta pedagoga, z mnoha důvodů a jedním z nich je právě vysoký rozdíl mezi platem speciálního pedagoga a asistenta pedagoga.“

Pan ministr mne znovu upozornil, že Strategie je vize, jejímž výsledkem má být kompromisní řešení. Vysvětlil mi, že na ministerstvu šly historicky dva proudy. Prvním z nich byl proud výhradně podporující speciální školství a poté přišel pravý opak, podpora hlavního vzdělávacího proudu. Dle něj je potřeba najít míru potřeb speciálních škol, na jejímž základě bude třeba síť těchto škol optimalizovat a to vzhledem k demografickému vývinu handicapovaných dětí.

Reaguji opět stejnou otázkou: „Uznáváte tedy argumenty oponentů?“

Pan ministr přikyvuje a říká, že speciální pedagogové mají pravdu v tom, že tyto školy budou vždy potřeba, dle jeho názoru budou, ale úměrně vzhledem k počtu dětí, které tyto školy potřebují. Zároveň připouští, že ne všichni speciální pedagogové budou moci přejít učit do škol hlavního vzdělávacího proudu, neboť dětí je stále méně a méně, tudíž i práce bude méně.

Zmínila jsem se rovněž o článku v novinách, v němž jsem četla výrok pana ministra, že školy nehodlá masivně rušit, ale transformovat je. Tento termín mi nebyl jasný, proto jsem se zeptala, jakým způsobem by ona transformace měla proběhnout.

Pan ministr mi s údivem odpověděl, že si nepamatuje, že by slovo transformovat vůbec kdy použil. I přesto mi tedy jako příklad transformované školy podal Základní školu v Lysicích, kterou osobně navštívil. Škola se nachází v jihomoravském kraji, konkrétně v okrese Blansko. Celá škola tvoří školu běžnou, ale zároveň se ve stejné budově nachází třídy praktické a speciální. Všechny děti tam chodí do jedné budovy, jezdí spolu autobusem, chodí do stejné jídelny, tělocvičny, ale mají třídy běžné, praktické, kde jsou děti se sníženým IQ, vyučují se pomalejším tempem s pomocí

speciální pedagožky a rovněž třídy speciální, kam dochází děti vážněji postižené. Zároveň dodává, že tento model nebude možný zavést všude, proto bude nutné sít' těch praktických a speciálních škol optimalizovat podle počtu žáků, kteří ji navštěvují.

Zajímalo mne, jak je tedy možné, že toto bylo pochopeno mnoha lidmi tak, že se tyto školy masivně zruší.

Bylo mi řečeno, že v tuto chvíli se dostáváme do boje skupin. Jestliže se speciální pedagogové cítí ohroženi, podsouvají to v rámci udržení svých pozic. Co se týče Strategie, uznává, že ji zpracovali vládní úředníci, jež opravdu chtějí být bez praktických a speciálních škol a materiál Strategie v tom určitý nádech má a že on sám, jakožto ministr je realista, který to má vyvažovat a říkat, že zrušení těchto škol je nereálné, neboť v první řadě by byly poškozeny děti a jejich rodiny. „ Čas od času i v té poslanecké sněmovně, v tom školském výboru jsou lidé, kteří dojdou k nějakému odbornému konsensu a jsou to bývalí učitelé a učitelky. S tím mám zkušenost tak půl na půl. Někdy vyhraje to politikaření, tzn. jaká je vlna, ale pak jsou období, kdy k tomu ti lidé přistupují naprosto prakticky a věcně.“

Neodpustila jsem si otázku, z jakého důvodu odešli odborníci, jež měli zpracovávat Národní akční plán inkluzivního vzdělávání.

Pan ministr se usmál a řekl, že už jen při slově akční se mu ježí vlasy na hlavě. Prý akčně zdědil dvě rozpracované vyhlášky, které na ministerstvu ležely rok akčně v šuplíku.

Zeptala jsem se tedy, jak dlouho už NAPIV běží?

Pan ministr ironicky odpověděl, že běží již od r. 2009. Běží dle jeho názoru způsobem, že za jeho vlády se oněch 100 odborníků jednou za rok akčně sešlo a akčně si popovídalo, ovšem bez konkrétních výstupů. Dodává, že on sám je manažer a že porada dle něj má mít určité body, určitý zápis a z diskuze konkrétní výstupy a úkoly do příště. Rozhodně to neznamena se jednou za rok sejít a akčně si popovídat. Tudíž on sám začal zatěžovat odborníky NAPIVu konkrétními úkoly. To se dle jeho názoru mnohým nelíbilo, proto odešli. Doslova řekl: „ Dobeš chtěl výsledky, Dobeš si nechtěl jenom akčně povídat, ale chtěl mít ani ne akční, ale nějaké postupné výsledky“.

Zeptala jsem se tedy, jestli NAPIV i přesto, že půlka odborníků skončila, pokračuje a snaží se o realizaci?

Pan ministr řekl, že ano. Sám musí pravidelně podávat vládě zprávy o fungování a plnění NAPIVu. Prozradil mi, že NAPIV momentálně pracuje na individuálním projektu národním, který dostává 250 milionů z evropských peněz na podporu zejména vyloučených regionů a pomoc handicapovaným dětem. Říká, že momentálně jsou poslední detaily komunikovány s Bruslem a že v několika příštích dnech tento projekt hodlá podepsat. Zrovna tuto skutečnost, že má přijít 250 milionů na podporu dětí Dobeš pokládá za konkrétní výstup z nějaké práce. Upozorňuje, že se NAPIV v r. 2009 sice nějakým způsobem nalajnoval, ale rozhodně se tak neplnil.

Z tohoto rozhovoru lze vyvodit hned několik zajímavých zjištění. Jestliže slovo transformace pan ministr nikdy nepoužil, kde ho tedy média sebrala?

Zajímavý je rovněž pohled na odchod odborníků z NAPIVu. Odstupující odborníci udali jako důvod svého odchodu nezájem ze strany ministra, ministr udává jako důvod nezájem odborníků a malou snahu pracovat.

Dozvěděli jsme se, jakým způsobem by ona transformace praktických škol měla být uskutečňována. Vše to zní velice hezky a málokdy by s takovouto formou transformace nesouhlasil, ovšem ve Strategii doslova stojí „legislativně znemožnit a zrušit provozování základních škol praktických“. Proč to tedy pan ministr odsouhlasil, když je rušit nechce a když už předem věděl, že 15 miliard na její uskutečnění k dispozici jednoduše není?

Rozhovory mi poskytly plnější pochopení celé situace. Bylo zajímavé pozorovat postoje odborníků k danému tématu. U prvních třech respondentů bylo velmi znatelné značné zapálení pro danou věc a snaha vyvrátit ta vládní rozhodnutí, která dle nich nepřinesou do českého školství téměř žádná pozitiva. Co se týká odpovědí samotného ministra školství, v mnoha případech byly vyhýbavé a svým způsobem směřovaly do míst, o nichž v danou chvíli nebyla řeč. Mějme ale na paměti, že post ministra s sebou nese také mnohé limity, tudíž bylo předvídatelné, že se v rozhovoru nevykytnou žádné

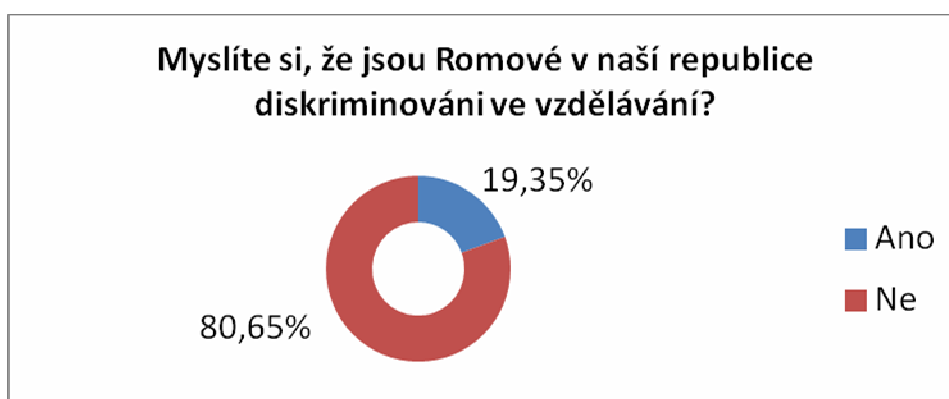
ostré argumenty vůči oponentům, nýbrž v jeho odpovědích lze shledat opatrnou snahu o nalezení kompromisu. Otazník ovšem i nadále zůstávat viset nad potřebnými financemi pro uplatnění Strategie a také nad použitím či nepoužitím slova transformace.

13. ANKETNÍ ŠETŘENÍ

V rámci výzkumu jsem zpracovala krátkou anketu s cílem zjištění znalosti dané problematiky v širší neodborné veřejnosti. Anketu dostupnou na internetovém serveru ⁹⁵ jsem pomocí sociální sítě Facebook rozeslala 31 respondentům ve věku 20- 30 let. Výběr byl náhodný. Účelem bylo zjistit, zda-li laická veřejnost ví o současném dění ve školství ve spojitosti s diskriminací romské menšiny.

Anketa skýtala kromě krátkého úvodního textu celkem 4 stručné otázky. Pro lepší představu množství kladných a záporných odpovědí jsem zjištěná procentuální čísla zpracovala pomocí programu MS Excel do jednoduchých grafů. Každý graf obsahuje procentuální vyjádření odpovědí a zároveň přesná číselná data odpovědí respondentů.

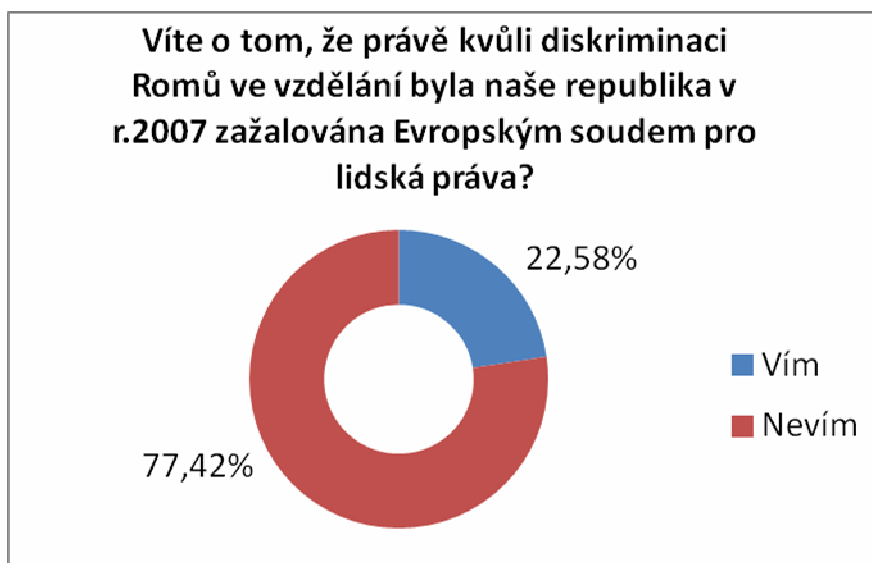
První otázka měla za úkol zjistit názory respondentů na diskriminaci Romů ve vzdělání.

Z ankety vyplynulo, že 25 z 31 dotazovaných respondentů se domnívá, že Romové v naší republice nejsou ve vzdělávání diskriminováni. Zbylých 6 respondentů je opačného názoru.

⁹⁵ www.anasurvey.com/survey/d/L2T7A7H8G5Y1U8G5C

Velice zajímavé zjištění přinesl výsledek druhé otázky. Ta měla za úkol zjistit, zda-li se rozsudek vůbec vyskytuje ve vědomí veřejnosti.

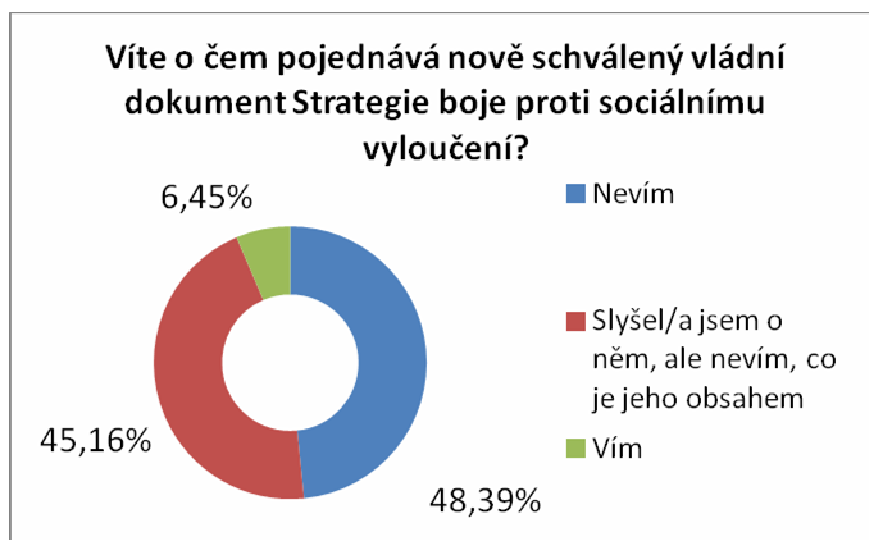

Na tuto otázku odpovědělo pouhých 7 z 31 osob kladně.

Je zajímavé, že ač byl rozsudek poměrně nedávno vynesena a zasáhl značným způsobem české školství, není znám značné většině respondentů.

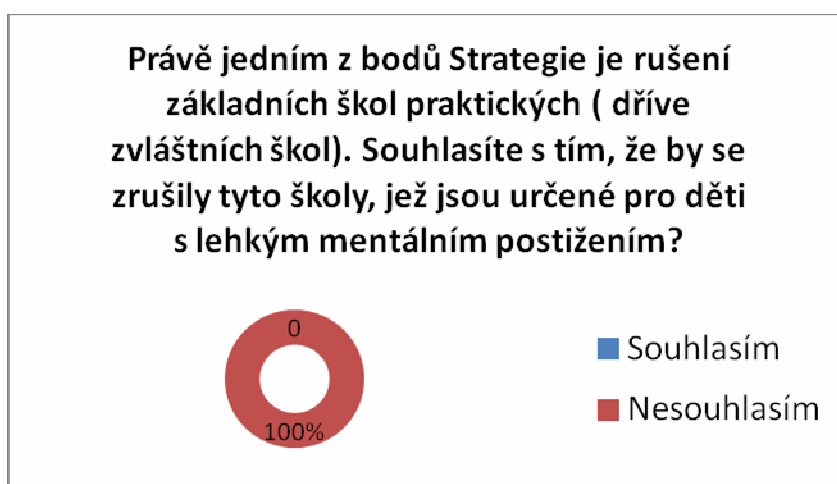
Zajímala mě rovněž znalost vládní Strategie boje proti sociálnímu vyloučení.

U této otázky jsem umožnila tři možnosti odpovědi.

Tato otázka přinesla rovněž zajímavé zjištění. Z celkového počtu 31 dotazovaných znají obsah Strategie boje proti sociálnímu vyloučení pouze 2 respondenti. Zbýlých 15 respondentů o obsahu Strategie neví vůbec, 14 respondentů o dokumentu slyšelo, nýbrž neznají jeho obsah.

Absolutně jednoznačné odpovědi všech respondentů přinesla otázka ohledně rušení základních škol praktických. Všichni respondenti nesouhlasí s jejich rušením.

Toto anketní šetření nás utvrdilo v neznalosti dané problematiky. Již od odpovědí na první otázku lze sestavit jednoduchou rovnici. Pokud většina respondentů nesouhlasí s tezí, že jsou Romové ve vzdělání diskriminováni, nedá se předpokládat, že by znali obsah Strategie, která má za úkol právě tuto diskriminaci řešit. Co se týče vědomí o rozsudku ESLP je velice překvapivé, že o jeho vynesení ví jen nevelká část respondentů. Otázka ohledně rušení praktických škol již snad ani nepotřebuje komentář.

14. ZÁVĚR

Na samotném začátku práce stojí citát J.M.Simmela. „Budeme si muset uvědomit, že do našeho světa nepatří jen ti nejzdatnější a ti, co mají nejostřejší lokty, dobráci a geniové, ale že do našeho světa patří právě tak ti nemohoucí a postižení“.

Postupnou konkretizací diskriminace Romů v českém školství a rozsudku Evropského soudu pro lidská práva jsme došli k prostému zjištění. Tvůrci Strategie boje proti sociálnímu vyloučení a následně ti, kteří ji schválili se nejspíše domnívají, že zrušením základních škol praktických se vymýtí diskriminace Romů ve vzdělání a tím pádem se eliminují i možné postihy českého školství od Evropského soudu pro lidská práva. Z černého svědomí a obavami před rozsudkem ovšem naše školství zatím dělá to nejhorší, co může. Zapomíná na ostatní žáky, které navštěvují základní školy praktické. Jak říká výše zmíněný citát J.M.Simmela - „do našeho světa patří právě tak ti nemohoucí a postižení“. Nezapomnělo se právě na ně? Základní školy praktické totiž v permanentní mediální kampani získaly takový punc ostrakizace, že se vytvořilo stigma černých ovcí a došlo se záhadným způsobem k tomu, že tyto školy tlumí potenciál svých žáků a neposkytují jim ono rovné právo ke vzdělání. Bude těmto dětem lépe ve třídě běžné školy v pozici outsiderů mezi „těmi chytřejšími“ a po boku asistenta pedagoga, nebo v základní praktické škole mezi dětmi jim rovnými?

Základní školy praktické jsou totiž už nežádoucí. Systémem povoleny, ale znemožněny. Zajdou na úbytě, na nedostatek žáků. Kdyby se ovšem stát, či ministerstvo zachoval jako chlap, zrušil by je silou zákona. Pak by se ovšem musel postarat o žáky do nich chodící. Jistě, postupnou integrací do základních škol, ale se zázemím speciálních pedagogů a jejich asistentů, jejichž početností české školství v tuto chvíli bohužel neoplývá. Bylo by to složité, ale šlo to jinde, proč ne tady. Bylo by to dražší než současný systém, který už teď skomírá v nízkých financích. Zbouralo by se v zájmu humanity to, co u nás prokazatelně funguje a co se momentálně v Evropě nenosí.

Jak to asi všechno dopadne? Nejspíše typicky českým způsobem. Vlček se nažere a koza zůstane celá. Žáci, se kterými si učitelé na základních školách nebudou profesně vědět rady, se integrují pouze pod hlavičkou vzdělávání, nikoli podstatou.

Je toto opravdu to, co chceme ?...

15. SEZNAM ZDROJŮ A POUŽITÉ LITERATURY

1.1. Literatura

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním: se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 223 s. ISBN 978-80-210-5103-4.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, 2010. 224 s. ISBN 978-80-247-3070-7.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

LAZAROVÁ, Bohumíra a Milan POL. *Multikulturalita a rovné příležitosti v české škole*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2002. 20 s.

MAŘÍKOVÁ, Hana, Miroslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ. *Sociologický slovník*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum, 1996. 879 s. ISBN 80-7184-164-1.

Stigmata: Segregovaná výuka Romů ve školách střední a východní Evropy. Brno: Copyright, 2007. 213 s.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0.

VOKÁČ, Petr, Jaroslava ZELENÁ a Lenka PEŠTÁLOVÁ. *Školský zákon: s odborným výkladem*. Třinec: RESK, 2012. 296 s. ISBN 978-80-904324-1-3.

1.2 Periodika

Lidové noviny. Mafra, a.s. Copyright ČTK, 2011. ISSN 1213-1385.

Pardubický deník. Vltava- Labe- Press, Copyright ČTK, 2012. ISSN 0177-6967.

Učitelské noviny. Copyright, 2010. ISSN 0139-5718.

1.3 Elektronické zdroje

Akční plán realizace koncepce včasné péče. In: *Speciální školství* [online]. [cit. 2012-03-28].

Asociace speciálních pedagogů píše premiérovi. *Eduin, vzdělání je i naše věc* [online] 25.1.2012. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/titulka/asociace-specialnich-pedagogu-pise-premierovi/>

Cílem strategie je, aby praktické školy nebyly za pár let potřeba. *Eduin* [online]. 9.11.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/titulka/cilem-strategie-je-aby-prakticke-skoly-nebyly-za-par-let-potreba/>

Diskriminace Romů stojí Česko ročně miliardy korun. *Www.tyden.cz* [online]. 2010 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/rasismus-v-cesku/diskriminace-romu-stoji-cesko-rocne-miliardy-korun_173236.html

Fanatismus, vzepřela se úřednice Dobešovi. Na školství skončila. *IDNES.CZ* [online]. 2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/fanatismus-vzeprela-se-urednice-dobesovi-na-skolstvi-skoncila-pvc> Akční plán realizace koncepce včasné péče. In: *Speciální školství* [online]. [cit. 2012-03-28].

Asociace speciálních pedagogů píše premiérovi. *Eduin, vzdělání je i naše věc* [online] 25.1.2012. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/titulka/asociace-specialnich-pedagogu-pise-premierovi/>

Cílem strategie je, aby praktické školy nebyly za pár let potřeba. *Eduin* [online]. 9.11.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/titulka/cilem-strategie-je-aby-prakticke-skoly-nebyly-za-par-let-potreba/>

Diskriminace Romů stojí Česko ročně miliardy korun. *Www.tyden.cz* [online]. 2010 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/_domaci.aspx?c=A111031_163027_domaci_jw

Hubáčková (KSČM): Boj proti sociálnímu vyloučení nebo jen další škrty?. *Celebrity.net* [online]. 2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://celebritynet.cz/clanek/22333/hubackova-kscm-boj-proti-socialnimu-vylouceni-nebo-jen-dalsi-skrty>

Koalice. In: *Speciální školství* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://spolecnedoskoly.cz/koalice/>

Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. In: *Koncepce včasné péče* [online] 2005. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/koncepce-vcasne-pece-o-deti-ze-sociokulturne-znevychodnujiciho-prostredi-1>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Speciální školství: Druhá zpráva vlády ČR k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva - informace o výsledcích šetření a o prvních učiněných závěrech* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/druha-zprava-vlady-ceske-republiky-o-obecných-opatřeních-k>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Speciální školství: Zpráva vlády České republiky o obecných opatřeních k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva* [online]. 2009, [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/zprava-vlady-ceske-republiky-o-obecných-opatřeních-k-výkonu>

MŠMT nechce rušit speciální a praktické školy, ani nařízení náhradní výchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 1.11.2011, [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/msmt-nechce-rusit-specialni-a-prakticke-skoly-ani-zarizeni>

Národní akční plán inkluzivní vzdělávání. In: *Speciální školství* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani>

Národní ekonomická rada vlády. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_ekonomick%C3%A1_rada_vl%C3%A1dy

O nás. *DELOITTE* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://www.deloitte.com/view/cs_CZ/cz/about-us/index.htm

O projektu. *Společně do školy* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://spolecnedoskoly.cz/>

Odborníci pracující na přípravě Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání končí. *Český rozhlas* [online]. 2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://zpravy.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/odbornici-pracujici-na-priprave-narodniho-akcniho-planu-inkluzivniho-vzdelavani-konci--900044

Odpověď MŠMT na petici proti rušení praktických škol. *Klíč ke vzdělání: Školský portál Pardubického kraje* [online]. 19.2.2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.klickevzdelani.cz/Management%C5%A1kol/Sborovna/Dal%C5%A1%C3%AD%C3%BAskal%C3%ADpedagoga/tabid/153/articleType/ArticleView/articleId/576/Odpoved-MSMT-na-petici-proti-ruseni-prakticky-skol.aspx>

Odpověď předsedy vlády Petra Nečase. In: *Dopisy ministrowi a premiérovi a jejich odpovědi* [online]. 2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/Necas_-_odpoved_1.jpg

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Organizace_pro_hospod%C3%A1%C5%99skou_spolupr%C3%A1ci_a_rozvoj

Postavení Romů v ekonomice. In: *Obnova a rozvoj tradičních romských hodnot* [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.dzeno.cz/docs/ROMEKO_CZE.doc

Před půlnocí: (Ne)začlenitelní. Česká televize. 2001. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10095690193-pred-pulnoci/211411058370831/>

Raná péče. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ran%C3%A1_p%C3%A9%C4%8De

Reakce MŠMT na rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. listopadu ve věci stížnosti D.H. a ostatní proti ČR. *Www.tiskovky.info* [online]. 2007, [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.tiskovky.info/tiskove-zpravy/reakce-msmt-na-rozsudek-velkeho-senatu-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-ze-dne-1-treti-listopadu-ve-veci-stiznosti-d-tecka-h-tecka-a-ostatni-proti-cr>

Romové v ČR pociťují diskriminaci více než v jiných zemích. *Www.novinky.cz* [online]. 2009 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/167083-romove-v-cr-pocituji-diskriminaci-vice-nez-v-jinych-zemich.html>

Romské děti zvládají v Británii učivo na základních školách, ukázal průzkum. *Česká televize: ČT 24* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/164002-romske-deti-zvladaji-v-britanii-ucivo-na-zakladnich-skolach-ukazal-pruzkum/>

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. a ostatní proti ČR. In: 2007. Dostupné z: <http://www.errc.org/cms/upload/media/02/D0/m000002D0.pdf>

Rušení praktických škol? Ano, ale cestou transformace. *Férová škola* [online]. 3.2.2012 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://ferovaskola.cz/aktuality/ruseni-praktickych-skol-ano-ale-cestou-transformace-389.html>

Rytířů Jedi je víc než Romů! VÝSLEDKY SČÍTÁNÍ LIDU. *TV NOVA* [online]. 2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/rytiri-jedi-je-vic-nej-romu-zname-vysledky-scitani-lidu.html>

Sociokulturně znevýhodňující prostředí. *Programy sociální integrace* [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z:

http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=778:sociokultur-n-znev-yhodujici-prosted-i&catid=550:h1-slovníek-pojm&Itemid=339

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011- 2015. In: [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://www.alos.cz/attachments/059_strategie-2011-2015%5B1%5D.pdf

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení už má první odezvu. *Či je dítě?* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/28-strategie-boje-proti-soci.html>

Stručně o UNICEF. *UNICEF* [online]. [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=94&zp=1>

ŠPONDROVÁ, Pavla. *Segregace romských dětí v základním školství v České republice* [online]. Praha, 2008 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/61166/fss_m. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Zdeněk Konopásek

Tisková zpráva k výročí rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ve věci D.H. a ostatní versus Česká republika. *Romea* [online]. 16.11.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/tiskova-zprava-k-vyroci-rozhodnuti-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-ve-strasburku-ve-veci-d-h-a-ostatni-versus-ceska>

Výzva Asociace speciálních pedagogů České republiky ze dne 21. 10. 2011. *Asociace speciálních pedagogů ČR* [online]. 21.10.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.aspcr.cz/asociace-specialnich-pedagogu-cr/2011-10-21-vyzva-asociace-specialnich-pedagogu-ceske-republiky-ze-dne-21-10-2011.html>

Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit. In: *Jaké jsou vzdělanostní šance dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí?* [online]. 2009 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/jake-jsou-vzdelanostni-sance-deti-ze-socialne-znev-yhodn-ujiciho?highlightWords=Vzd%4%9Blanostn%3%AD+dr%3%A1hy+vzd%4%9Blanostn%3%AD+%C5%A1ance+romsk%3%BDch+%C5%BE%3%A1ky%5%88+%C5%BE%3%A1k%5%AF+z%3%A1kladn%3%ADch+%C5%A1kol+okol%3%AD+vylou%4%8Den%3%BDch+romsk%3%BDch+lokalit>

Život s třemi křížky. HANUSKOVÁ, Denisa. *Člověk v tísní* [online]. 10.9.2011 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?parent=&sid=&id=253&idArt=515>

